

CIRCULAR WEEEP

Nowoczesne podejście do zarządzania elektroodpadami

I. O projekcie	5
II. Potencjał osób zagrożonych wykluczeniem społecznym	8
2.1. Definicja osoby wykluczonej wykluczeniem społecznym i marginalizacją	8
2.2. Warunki pracy osób zagrożonych wykluczeniem społecznym i marginalizacją.	10
2.3. Społeczna odpowiedzialność biznesu	12
III. Podmioty Ekonomii Społecznej	18
3.1. Podmioty ekonomii społecznej	19
3.2. Sieć wsparcia w ramach Ekonomii Społecznej	27
3.3. Pomysły na działalność i zlecanie zadań osobom zagrożonym wykluczeniem społecznym i marginalizacją w ramach CSR.	30
IV. Gospodarka o obiegu zamkniętym	35
4.1. Czym jest GOZ?	35
4.2. Wykorzystanie zasad GOZ w cyklu życia urządzeń elektronicznych.....	40
4.3. Model Outsourcingu w Gospodarce o Obiegu Zamkniętym (GOZ)	45
V. Współpraca	48
5.1. Działalność GOZ w podmiotach ekonomii społecznej (WEEE).	49
5.2. Współpraca z podmiotami ekonomicznymi.	53
5.3. Korzyści wynikające ze współpracy z podmiotami ekonomii społecznej.	55
5.4. Przykłady dobrych praktyk w ramach GOZ.	59

SŁOWNIK POJĘĆ:

CIS	Centrum Integracji Społecznej
CSR	Społeczna Odpowiedzialność Biznesu
EFS+	Europejski Fundusz Społeczny Plus
ES	Ekonomia społeczna
GOZ	Gospodarka o obiegu zamkniętym
KIS	Klub Integracji Społecznej
KPO	Krajowy Plan Odbudowy
LCA	Cykl Życia Produktu
NGO	Organizacje Pozarządowe
OWES	Ośrodek Wsparcia Ekonomii Społecznej
PES	Podmioty Ekonomii Społecznej
PFRON	Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych
PS	Przedsiębiorstwo Społeczne
PUP	Powiatowy Urząd Pracy
WEEE	Zużyty Sprzęt Elektryczny i Elektroniczny
WTZ	Warsztat Terapii Zajęciowej
ZAZ	Zakład Aktywności Zawodowej
ZUS	Zakład Ubezpieczeń Społecznych

I. O projekcie

I. O projekcie

Projekt pt. „**Projektowanie i testowanie zasad ograniczania, naprawy, odzyskiwania i ponownego wykorzystania odpadów ze sprzętu elektrycznego, elektronicznego i tworzyw sztucznych w Centralnej Europie**” – Circular WEEP¹ współfinansowany jest ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego w ramach programu Interreg Central Europe 2021-2027.

Okres realizacji: od 01 kwietnia 2023r. do 31 marca 2026 r.

Dotychczasowy model gospodarki linearnej, oparty na schemacie „weź, wyprodukuj, zużyj, wyrzuć”, prowadzi do nadmiernej eksploatacji zasobów oraz generuje ogromną ilość odpadów, stanowiących zagrożenie dla ekosystemów.

Gospodarka o obiegu zamkniętym (GOZ) stanowi odpowiedź na te wyzwania, dążąc do racjonalnego wykorzystania surowców, minimalizacji odpadów i maksymalizacji ponownego wykorzystania materiałów. Kluczowym założeniem GOZ jest wydłużenie cyklu życia produktów poprzez ich naprawę, recykling i ponowne użycie, co sprzyja ochronie środowiska oraz zwiększa efektywność gospodarczą.

Projekt Circular WEEEP wpisuje się w tę koncepcję, skupiając się na redukcji, naprawie, odzysku i ponownym wykorzystaniu elektroodpadów w Europie Środkowej. Celem inicjatywy jest implementacja nowoczesnych modeli zarządzania zużytym sprzętem elektrycznym i elektronicznym (WEEE), zgodnych z wytycznymi Europejskiego Zielonego Ładu. Jego celem jest wdrożenie lepszych lokalnych i regionalnych modeli zarządzania WEEE (zużytym sprzętem elektrycznym i elektronicznym) uwzględniających główne zalecenia "Inicjatywy Elektroniki o Obiegu Zamkniętym" opracowanej w ramach Planu Działań na rzecz Gospodarki o Obiegu Zamkniętym UE.

Najważniejszymi **działaniami** projektu są:

1. Stworzenie ponadnarodowej metodologii, która umożliwi instytucjom lokalnym, regionalnym i krajowym projektowanie planów działania, które zwiększą ich zdolność do przekształcania obecnego zarządzania WEEEP (Odpady ze sprzętu elektrycznego, elektronicznego i tworzyw sztucznych Odpady ze sprzętu elektrycznego, elektronicznego i tworzyw) w WEEEP

¹ Ang.: „*Design and test of policies for reducing, repairing, recovering and reusing waste from electrical, electronic equipment and plastic in Central Europe*”

cyrkularny (Gospodarkę Odpadami Elektrycznymi, Elektronicznymi i Plastikowymi o obiegu zamkniętym).

2. Przetestowanie wykonalności i skuteczności 5 innowacyjnych międzynarodowych akcji pilotażowych, potwierdzenie skuteczności tych rozwiązań na małą skalę, zanim zostaną one w zastosowane w pełnym konsorcjum w ramach programu.
3. Wspieranie i testowanie rozwiązań cyfrowych dla gospodarki o obiegu zamkniętym w zakresie elektroodpadów (WEEEP), jednocześnie zwiększanie zdolności, zarówno interesariuszy publicznych, jak i prywatnych z Europy Środkowej, do wprowadzania polityk gospodarki opartej na obiegu zamkniętym i praktycznego wykorzystywania innowacyjnych rozwiązań w tym zakresie.

➡ **Lider:** Czech Technical University in Prague (Czechy)

➡ **Partnerzy Projektu:**

- Agencja Rozwoju Regionalnego S.A. w Bielsku-Białej (Polska)
- Province of Rimini (Włochy)
- Municipality Rogaška Slatina (Słowenia)
- Reuse Center (Słowenia)
- Public Institution Rera S.D. For Coordination And Development Of Split Dalmatia County (Chorwacja)
- ASSO Agency for Sustainable Development (Włochy)
- Bratislava Old Town (Słowacja)
- Powiat Bielski (Polska)
- Miasto Lublin (Polska)
- University of Natural Resources and Life Sciences, Vienna, Department of Water, Atmosphere and Environment, Institute of Waste Management and Circularity (Austria)
- Miasto Gdańsk (Polska)

Projekt stanowi krok w stronę zrównoważonej gospodarki zasobami, który nie tylko wspiera środowisko, ale także tworzy nowe rozwiązania biznesowe i społeczne, zwiększając efektywność recyklingu i ponownego wykorzystania materiałów w skali europejskiej.

II. Potencjał osób zagrożonych wykluczeniem społecznym

II. Potencjał osób zagrożonych wykluczeniem społecznym

2.1. Definicja osoby wykluczonej wykluczeniem społecznym i marginalizacją

Osoby wykluczone mają ograniczony dostęp do podstawowych zasobów i możliwości, takich jak edukacja, praca, opieka zdrowotna czy uczestnictwo w życiu społecznym. Wykluczenie może wynikać z różnych przyczyn, m.in. ubóstwa, bezrobocia, niepełnosprawności, chorób czy dyskryminacji. Aby przeciwdziałać wykluczeniu społecznemu, w Polsce realizowane są programy wsparcia, takie jak pomoc socjalna, aktywizacja zawodowa czy edukacja.

Osoby wykluczone to osoby, które doświadczają wykluczenia społecznego, czyli sytuacji, w której mają ograniczony dostęp do podstawowych zasobów i możliwości społecznych, ekonomicznych, kulturalnych lub politycznych. Wykluczenie to może wynikać z różnych czynników, takich jak ubóstwo, bezrobocie, niepełnosprawność, choroba, niski poziom wykształcenia, dyskryminacja, uzależnienia czy brak wsparcia społecznego.

Przykłady osób zagrożonych wykluczeniem społecznym i marginalizacją:

- Osoby doświadczające bezdomności – pozbawione stabilnego miejsca zamieszkania.
- Osoby długotrwale bezrobotne – niezdolne do znalezienia pracy i często tracące prawo do zasiłków.
- Osoby starsze – szczególnie samotne lub chore, które nie mają dostępu do opieki i wsparcia.
- Osoby z niepełnosprawnościami – które mogą napotykać bariery w dostępie do edukacji, pracy czy życia społecznego.
- Osoby doświadczające zaburzeń psychicznych – których choroba nie pozwala na pełnienie ról społecznych.
- Migranci i uchodźcy – którzy z powodu bariery językowej, prawnej lub kulturowej mogą mieć utrudniony start w nowym kraju.
- Osoby z mniejszości etnicznych lub religijnych – które mogą doświadczać dyskryminacji.
- Osoby uzależnione od alkoholu czy narkotyków – często odrzucane przez społeczeństwo i mające trudności w powrocie do normalnego funkcjonowania.

Walcząc z wykluczeniem społecznym i marginalizacją, stosuje się różne programy wsparcia, takie jak pomoc socjalna, programy aktywizacji zawodowej, działania edukacyjne i integracyjne. Podstawą prawną dotyczącą wykluczenia społecznego i działań na rzecz jego przeciwdziałania w Polsce są różne akty prawne na poziomie krajowym i europejskim. Oto najważniejsze z nich:

- Konstytucja RP (Dz. U. 1997 nr 78 poz. 483)
 - Art. 32 – gwarantuje równość wobec prawa i zakaz dyskryminacji.
 - Art. 67 – prawo do zabezpieczenia społecznego dla osób niezdolnych do pracy lub bezrobotnych.
 - Art. 68 – prawo do ochrony zdrowia, w tym szczególna troska o osoby zagrożone marginalizacją.
 - Art. 69 – wsparcie dla osób niepełnosprawnych.
- Ustawa o pomocy społecznej (Dz.U. 2024 poz. 1283)
 - Określa zasady i formy wsparcia dla osób i rodzin zagrożonych wykluczeniem społecznym, w tym zasiłki, usługi opiekuńcze i programy aktywizacyjne.
- Ustawa o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy Dz.U. 2024 poz. 475)
 - Reguluje działania na rzecz aktywizacji zawodowej osób bezrobotnych i zagrożonych wykluczeniem społecznym.
- Ustawa o przeciwdziałaniu przemocy domowej (Dz. U. 2024 poz. 424)
 - Zapewnia ochronę osobom doświadczającym przemoc, które często są w grupie osób wykluczonych.
- Ustawa o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych Dz. U. 2024 poz. 44)
 - Określa środki wspierające integrację osób z niepełnosprawnościami na rynku pracy i w społeczeństwie.
- Europejska Karta Społeczna (Dz. U. 1999 nr 8 poz. 67)
 - Zobowiązuje państwa do przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu i zapewnienia dostępu do praw socjalnych.
- Strategia na rzecz Osób Zagrożonych Wykluczeniem Społecznym
 - Polska realizuje różne programy, takie jak Krajowy Program Przeciwdziałania Ubóstwu i Wykluczeniu Społecznemu, które są zgodne z polityką Unii Europejskiej.

2.2. Warunki pracy osób zagrożonych wykluczeniem społecznym i marginalizacją.

Tworzenie miejsc pracy dla osób zagrożonych wykluczeniem społecznym i marginalizacją jest możliwe dzięki dofinansowaniom oraz wsparciu, które pomagają przezwyciężyć bariery związane z ich integracją na rynku pracy. Te formy wsparcia pomagają osobom zagrożonym wykluczeniem społecznym i marginalizacją przełamać bariery i znaleźć stabilną pracę, umożliwiając im pełniejszą integrację społeczną i zawodową. Dzięki tym różnorodnym formom wsparcia, osoby zagrożone wykluczeniem społecznym i marginalizacją mają szansę na integrację z rynkiem pracy oraz na poprawę swojej sytuacji zawodowej i społecznej.

Tworzenie miejsc pracy dla osób zagrożonych wykluczeniem społecznym i marginalizacją może być wspierane przez różne programy rządowe, fundusze unijne oraz inicjatywy organizacji pozarządowych.

1. Dofinansowanie z Urzędu Pracy

Jeśli chcesz zatrudnić osobę zagrożoną wykluczeniem społecznym lub marginalizacją, możesz skorzystać z różnych form pomocy dostępnych w Powiatowym Urzędzie Pracy (PUP), takich jak:

- Dofinansowanie wynagrodzenia – refundacja części kosztów zatrudnienia osób długotrwale bezrobotnych lub niepełnosprawnych.
- Staże i prace interwencyjne – pracodawca może otrzymać dofinansowanie na pokrycie wynagrodzenia stażysty lub zatrudnionej osoby.
- Refundacja kosztów wyposażenia stanowiska pracy – możliwość uzyskania dofinansowania na stworzenie nowego stanowiska pracy dla osoby zagrożonej wykluczeniem.

Jak uzyskać?

- Skontaktuj się z lokalnym Urzędem Pracy i sprawdź dostępne programy.
- Złóż wniosek o dofinansowanie na odpowiednim formularzu.
- Po zatwierdzeniu wniosku i zatrudnieniu osoby, otrzymasz refundację kosztów.

2. Środki z Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych (PFRON) <https://www.pfron.org.pl>

Dofinansowanie dla pracodawców zatrudniających osoby z niepełnosprawnościami:

- Dopłaty do wynagrodzeń – pracodawca może otrzymać zwrot części wynagrodzenia pracownika.
- Zwrot kosztów przystosowania miejsca pracy – pomoc w adaptacji stanowiska do potrzeb osoby niepełnosprawnej.
- Dofinansowanie działalności Zakładów Aktywności Zawodowej (ZAZ) i Spółdzielni Socjalnych – dla firm zatrudniających taką osobę.

Jak uzyskać?

- Wniosek składa się do PFRON lub Urzędu Pracy.
- Konieczne jest przedstawienie dokumentacji dotyczącej zatrudnienia osoby z niepełnosprawnością.

3. Fundusze Europejskie <https://www.funduszeuropejskie.gov.pl>

W ramach programów można otrzymać wsparcie na tworzenie miejsc pracy, np.:

- Fundusze w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego Plus (EFS+) – finansowanie projektów aktywizacji zawodowej osób zagrożonych wykluczeniem społecznym i marginalizacją.
- Programy regionalne – wsparcie dostępne w urzędach marszałkowskich i instytucjach zarządzających funduszami UE.
- Krajowy Plan Odbudowy (KPO) – środki na rozwój przedsiębiorstw społecznych.

Jak uzyskać?

- Sprawdź dostępne konkursy na stronach: funduszeuropejskie.gov.pl lub stronach urzędów marszałkowskich.
- Złóż wniosek o dofinansowanie w odpowiednim programie.

4. Zakładanie Spółdzielni Socjalnej lub Przedsiębiorstwa Społecznego

Osoby zagrożone wykluczeniem społecznym i marginalizacją mogą również samodzielnie zakładać firmy społeczne, które otrzymują wsparcie finansowe np.:

- Spółdzielnie Socjalne – mogą liczyć na dotacje na rozpoczęcie działalności (nawet do 30 tys. zł na osobę).
- Przedsiębiorstwa Społeczne – mogą ubiegać się o granty i preferencyjne pożyczki na działalność.

Jak uzyskać?

- Wsparcie można znaleźć w Ośrodkach Wsparcia Ekonomii Społecznej (OWES) – lista dostępna na stronie <https://ekonomiaspoleczna.pl>

2.3. Społeczna odpowiedzialność biznesu

Społeczna Odpowiedzialność Biznesu (CSR – Corporate Social Responsibility) to koncepcja, w której firmy dobrowolnie angażują się w działania na rzecz społeczeństwa, środowiska i etyki, wykraczające poza wymogi prawne. Celem CSR jest łączenie działalności biznesowej z odpowiedzialnością wobec interesariuszy, takich jak pracownicy, klienci, społeczność lokalna czy środowisko naturalne. Firmy realizują CSR poprzez działania w obszarach społecznych, środowiskowych, etycznych i ekonomicznych, takie jak wspieranie edukacji, zmniejszanie emisji CO₂, przestrzeganie zasad uczciwej konkurencji czy sprawiedliwe wynagradzanie pracowników. CSR przynosi korzyści zarówno przedsiębiorstwu, jak i społeczeństwu, poprawiając wizerunek firmy, zwiększając lojalność klientów i motywację pracowników. To podejście biznesowe, które nie tylko przynosi korzyści firmie, ale także społeczeństwu, budując zaufanie i przewagę konkurencyjną poprzez dobrowolne zaangażowanie firm w działania na rzecz społeczeństwa, środowiska i etyki, wykraczające poza wymogi prawne. Łączy ona osiągnięcie zysków z odpowiedzialnością wobec interesariuszy, takich jak pracownicy, klienci, społeczność lokalna czy środowisko.

Główne obszary CSR

➔ 1. Społeczne

- Tworzenie miejsc pracy dla osób wykluczonych, np. z niepełnosprawnościami czy długotrwale bezrobotnych.
- Programy wspierające edukację, zdrowie i równość w społeczeństwie.
- Współpraca z organizacjami charytatywnymi i NGO.

➔ 2. Środowiskowe

- Zmniejszanie emisji CO₂ i śladu węglowego.
- Zrównoważone zarządzanie zasobami naturalnymi.
- Ekologiczne opakowania i recykling.

➔ 3. Etyczne

- Przestrzeganie zasad uczciwej konkurencji i etyki w biznesie.
- Transparentność finansowa i uczciwe relacje z kontrahentami.
- Odpowiedzialna polityka marketingowa, np. brak greenwashingu.

➔ 4. Ekonomiczne

- Sprawiedliwe wynagradzanie pracowników.
- Inwestowanie w rozwój społeczności lokalnych.
- Tworzenie produktów i usług sprzyjających zrównoważonemu rozwojowi.

Korzyści z wdrażania CSR:

- Lepszy wizerunek firmy – klienci i partnerzy biznesowi chętniej współpracują z firmami zaangażowanymi społecznie.
- Większa lojalność klientów – konsumenci coraz częściej wybierają produkty marek odpowiedzialnych społecznie.
- Zwiększona motywacja pracowników – pracownicy chętniej identyfikują się z firmą, która dba o ich dobrostan.
- Oszczędność kosztów – inwestycje w efektywność energetyczną czy recykling często zmniejszają wydatki firmy.
- Łatwiejszy dostęp do funduszy unijnych i dotacji – wiele programów wspiera firmy działające zgodnie z zasadami CSR.

Przykłady działań CSR w praktyce:

- Produkcja ekologiczna – firmy takie jak IKEA inwestują w odnawialne źródła energii i zrównoważoną gospodarkę leśną.
- Fair Trade – Starbucks czy Lidl stawiają na uczciwy handel i wspierają rolników z krajów rozwijających się.
- Zdrowie pracowników – Google oferuje pracownikom wsparcie psychologiczne i zdrowotne.
- Zatrudnianie osób zagrożonych wykluczeniem społecznym i marginalizacją – przedsiębiorstwa społeczne i spółdzielnie socjalne dają pracę osobom zagrożonym marginalizacją.

Jak wdrożyć CSR krok po kroku w firmie?

1. Analiza i identyfikacja obszarów działania – określenie najważniejszych potrzeb społecznych i środowiskowych.
2. Tworzenie strategii CSR – określenie celów, budżetu i działań.
3. Współpraca z organizacjami społecznymi i instytucjami – współpraca z NGO, fundacjami i urzędami.
4. Edukacja i angażowanie pracowników – wdrożenie polityki CSR na wszystkich poziomach firmy.
5. Raportowanie i ocena efektywności – dokumentowanie działań CSR i informowanie o ich wynikach.

CSR to nie tylko strategia biznesowa, ale także odpowiedzialne podejście do zarządzania firmą, które przynosi korzyści zarówno przedsiębiorstwu, jak

i społeczeństwu. Firmy, które działają w sposób odpowiedzialny, zyskują lepszy wizerunek, większe zaufanie klientów i przewagę konkurencyjną.

Jedną z form CSR, którą można by wdrożyć w ramach projektu, jest współpraca z podmiotami prowadzonymi przez osoby zagrożone wykluczeniem społecznym i marginalizacją lub zatrudniającymi osoby z takich grup. Przykładem takiego działania mogłoby być zlecanie zadań związanych z odzyskiwaniem surowców, na przykład organizacjom społecznym, spółdzielniom socjalnym lub przedsiębiorstwom społecznym, które oferują zatrudnienie osobom w trudnej sytuacji zawodowej, jak osoby długotrwale bezrobotne, z niepełnosprawnościami czy zmagające się z innymi trudnościami. W ramach takiego projektu firma mogłaby angażować podmioty społeczne do realizacji działań związanych z recyklingiem, segregacją odpadów czy odzyskiwaniem surowców wtórnych. Tego typu współpraca w ramach CSR nie tylko przyczynia się do rozwoju zrównoważonego biznesu, ale także wspiera osoby wykluczone, dając im szansę na powrót na rynek pracy i poprawę swojej sytuacji życiowej. Takie inicjatywy mają więc podwójną wartość: środowiskową (poprzez odzyskiwanie surowców) oraz społeczną (poprzez wspieranie osób zagrożonych marginalizacją).

Raportowanie w ramach ESG to nowoczesna forma ujawniania działalności przedsiębiorstwa związanej z trzema kluczowymi obszarami: Środowiskiem (E – Environment), Społeczną odpowiedzialnością (S – Social) oraz Ładem korporacyjnym (G – Governance). ESG to rozszerzenie tradycyjnego podejścia CSR, które wprowadza bardziej szczegółowe i mierzalne wskaźniki, które mogą być wykorzystywane przez inwestorów, konsumentów, a także inne grupy interesariuszy do oceny, jak firma zarządza ryzykami oraz jakie podejmuje działania w tych trzech obszarach.

1. Środowisko (E – Environment)

Odnosi się do wpływu działalności przedsiębiorstwa na środowisko naturalne.

Firmy raportujące w tym obszarze przedstawiają swoje działania w zakresie:

- Zmniejszania emisji gazów cieplarnianych,
- Gospodarowania odpadami i recyklingu,
- Zrównoważonego wykorzystania zasobów naturalnych,
- Wprowadzania innowacji technologicznych w celu poprawy efektywności energetycznej,
- Zarządzania wpływem na bioróżnorodność.

Przykład raportowania ESG w zakresie ochrony środowiska: Firma może opublikować dane o swojej strategii redukcji emisji dwutlenku węgla oraz o wynikach tego procesu, np. w postaci zmniejszenia emisji CO₂ o 15% w ciągu ostatnich 5 lat.

2. Społeczna odpowiedzialność (S – Social)

Obejmuje działania organizacji na rzecz poprawy jakości życia pracowników, społeczności lokalnych oraz innych interesariuszy. Raportowanie w tym obszarze dotyczy:

- Warunków pracy i przestrzegania praw pracowniczych,
- Równości płci i różnorodności w miejscu pracy,
- Inwestowania w edukację i rozwój społeczny,
- Współpracy z organizacjami non-profit,
- Zwalczania ubóstwa, czy promowania zdrowia i dobrego samopoczucia.

Przykład raportowania ESG w zakresie społecznej odpowiedzialności: Firma może przedstawić dane o wynagrodzeniach w różnych grupach zawodowych oraz o liczbie godzin szkoleń, które odbyli jej pracownicy w danym roku.

3. Ład korporacyjny (G – Governance)

Dotyczy kwestii związanych z odpowiedzialnym zarządzaniem firmą, etyką w biznesie oraz transparentnością. Raportowanie w tym obszarze obejmuje:

- Struktury zarządzania i nadzoru,
- Polityki antykorupcyjne i transparentność finansową,
- Zasady odpowiedzialności zarządu i pracowników,
- Ochronę interesów akcjonariuszy i innych interesariuszy.

Przykład raportowania ESG w zakresie ładu korporacyjnego: Organizacja może podać informacje o strukturze zarządu, liczbie niezależnych dyrektorów, czy stosowanych procedurach dotyczących zarządzania ryzykiem.

Firmy raportujące w ramach ESG wykorzystują różne standardy i ramy raportowe, które umożliwiają im prezentowanie danych w sposób spójny i zrozumiały.

Przykłady to:

- Global Reporting Initiative (GRI) – standardy do raportowania zrównoważonego rozwoju.

- Sustainability Accounting Standards Board (SASB) – wytyczne dotyczące raportowania kwestii zrównoważonego rozwoju w kontekście specyficznych branż.
- Task Force on Climate-related Financial Disclosures (TCFD) – zalecenia w zakresie raportowania ryzyk związanych ze zmianami klimatycznymi.

Raportowanie ESG przynosi korzyści zarówno firmom, jak i ich interesariuszom:

- Zwiększona przejrzystość – wgląd w działania firmy w zakresie społecznej odpowiedzialności, ochrony środowiska i ładu korporacyjnego.
- Zaufanie inwestorów – inwestorzy coraz częściej poszukują firm, które wykazują odpowiedzialność społeczną i są transparentne w kwestiach ESG.
- Długoterminowa wartość – podejście zrównoważone może przyczynić się do długoterminowego sukcesu firmy, minimalizując ryzyka związane z ochroną środowiska, społeczną odpowiedzialnością czy zarządzaniem.

Raportowanie ESG stało się standardem w wielu branżach, ponieważ inwestorzy, konsumenci, a także inne zainteresowane strony zwracają coraz większą uwagę na to, jak firmy zarządzają swoimi działaniami w kontekście środowiska, społeczeństwa i ładu korporacyjnego. ESG pomaga również firmom zidentyfikować potencjalne ryzyka i szanse związane z ich działalnością. Zatrudnianie osób zagrożonych wykluczeniem społecznym i marginalizacją jest ważnym aspektem społecznej odpowiedzialności biznesu, który może być uwzględniony w raportach ESG. W kontekście raportowania tego aspektu w ESG można uwzględnić następujące informacje:

1. Polityka zatrudnienia:

- Firmy mogą szczegółowo opisać swoje polityki dotyczące zatrudniania osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, takie jak programy równości szans, inicjatywy mające na celu integrację tych grup czy działania na rzecz poprawy dostępności miejsc pracy.
- Raporty mogą zawierać dane na temat liczby zatrudnionych osób z grup zagrożonych wykluczeniem społecznym i marginalizacją oraz ich roli w organizacji.

2. Mierzenie różnorodności w zatrudnieniu:

- Raporty ESG mogą zawierać wskaźniki dotyczące różnorodności w organizacji, takie jak udział osób z grup marginalizowanych w ogólnej liczbie pracowników. Przykładem może być procent osób z niepełnosprawnościami, osób z mniejszości etnicznych czy osób w trudnej sytuacji zawodowej.

3. Działania wspierające inkluzyjność:

- Firmy mogą opisywać swoje inicjatywy wspierające osoby z grup zagrożonych wykluczeniem społecznym i marginalizacją, takie jak szkolenia zawodowe, dostosowanie miejsc pracy do potrzeb osób z niepełnosprawnościami, programy wsparcia w powrocie na rynek pracy.
- Przykładowe wskaźniki, które mogą być raportowane: liczba godzin szkoleń dla pracowników z grup zagrożonych, liczba osób, które zostały zatrudnione po odbyciu stażu lub programu wsparcia, stopień utrzymania zatrudnienia przez te osoby na dłuższy okres.

4. Współpraca z organizacjami pozarządowymi i instytucjami rządowymi:

- Opis działań współpracy z organizacjami pozarządowymi, fundacjami, agencjami pracy czy instytucjami rządowymi w celu wspierania zatrudnienia osób z grup zagrożonych wykluczeniem społecznym i marginalizacją.

Dodanie tego rodzaju informacji do raportów ESG pomaga nie tylko w wypełnianiu wymogów dotyczących społecznej odpowiedzialności, ale również w budowaniu pozytywnego wizerunku firmy jako organizacji angażującej się w sprawy społeczne i promującej integrację zawodową osób w trudnej sytuacji.

III. Podmioty Ekonomii Społecznej

III. Podmioty Ekonomii Społecznej

3.1. Podmioty ekonomii społecznej

Podmioty ekonomii społecznej są ważnym elementem w procesie integracji osób zagrożonych wykluczeniem społecznym i marginalizacją oraz w realizacji celów społecznych, takich jak zmniejszanie ubóstwa, poprawa jakości życia czy tworzenie zrównoważonego rozwoju społecznego i gospodarczego.

Podmioty ekonomii społecznej to organizacje i przedsiębiorstwa, które łączą działalność gospodarczą z misją społeczną. Ich głównym celem jest aktywizacja zawodowa i społeczna osób zagrożonych wykluczeniem i marginalizacją oraz realizacja celów wspólnotowych, a nie maksymalizacja zysków. Wypracowane dochody są reinwestowane w rozwój działalności i wsparcie społeczności. Podmioty ekonomii społecznej działają w różnych sektorach gospodarki, np. usługach, produkcji, edukacji i opiece społecznej.

Typy podmiotów ekonomii społecznej:

1. Przedsiębiorstwa społeczne.

To podmioty prowadzące działalność gospodarczą, ale z priorytetem społecznym. Co najmniej 50% ich zysków jest przeznaczanych na realizację celów społecznych. Przykłady:

- Spółdzielnie socjalne – przedsiębiorstwa zatrudniające osoby zagrożone wykluczeniem (np. długotrwale bezrobotnych, osoby z niepełnosprawnościami). *Przykład:* Spółdzielnia Socjalna "Równość" zajmująca się cateringiem.
- Zakłady Aktywności Zawodowej (ZAZ) – zakłady zatrudniające osoby z niepełnosprawnościami, zapewniające im rehabilitację i wsparcie. *Przykład:* ZAZ w Poznaniu prowadzący pralnię i usługi sprzątające.
- Centra Integracji Społecznej (CIS) – instytucje szkoleniowe i aktywizujące zawodowo osoby bezrobotne. *Przykład:* CIS w Krakowie prowadzący warsztaty rzemieślnicze.

2. Organizacje pozarządowe (NGO) prowadzące działalność gospodarczą.

Niektóre fundacje i stowarzyszenia prowadzą działalność gospodarczą w celu finansowania swoich działań społecznych. *Przykład:* Fundacja "Być Razem" prowadząca warsztaty stolarskie dla osób bezdomnych, Stowarzyszenie "Otwarte Drzwi" prowadzące kawiarnię zatrudniającą osoby z niepełnosprawnościami.

3. Podmioty reintegracyjne.

Instytucje wspierające osoby wykluczone poprzez szkolenia i przygotowanie do rynku pracy. *Przykład:* Warsztaty Terapii Zajęciowej (WTZ) – dla osób z niepełnosprawnościami, przygotowujące do pracy, Kluby Integracji Społecznej (KIS) – wspierające osoby długotrwale bezrobotne.

4. Spółdzielnie pracy i spółdzielnie inwalidów.

To tradycyjne spółdzielnie, które łączą działalność gospodarczą z zatrudnianiem członków. *Przykład:* Spółdzielnia pracy – prowadzą działalność produkcyjną, usługową lub handlową np. Spółdzielnia Pracy "Muszynianka" produkująca wodę mineralną, Spółdzielnie inwalidów i niewidomych – zatrudniające osoby z niepełnosprawnościami np. Spółdzielnia Inwalidów "Nowa Praca Niewidomych" zajmująca się produkcją sprzętu biurowego.

W rozdziale wymienione zostały 3 typy podmiotów ekonomii społecznej, z którymi stosunkowo łatwo można nawiązać współpracę gospodarczą w formie np. outsourcingu. Oprócz charakterystyki każdego z nich, zawarto w opisach pakiet informacji dotyczących przykładowych usług realizowanych przez te podmioty oraz korzyści jakie mogą wynikać z nawiązania współpracy.

I. Spółdzielnia socjalna to przedsiębiorstwo społeczne, które łączy działalność gospodarczą z misją społeczną. Jej głównym celem jest aktywizacja zawodowa i integracja społeczna osób zagrożonych wykluczeniem i marginalizacją, takich jak osoby długotrwale bezrobotne, z niepełnosprawnościami czy wychodzące z kryzysu bezdomności. Spółdzielnie socjalne funkcjonują na podstawie Ustawy o spółdzielniach socjalnych z 2006 roku i działają w formie prawnej spółdzielni, ale z naciskiem na reinwestowanie zysków w rozwój przedsiębiorstwa i realizację celów społecznych.

Cechy spółdzielni socjalnej

- Zatrudnia osoby zagrożone wykluczeniem – co najmniej 50% członków spółdzielni musi pochodzić z grup defaworyzowanych.
- Prowadzi działalność gospodarczą – oferuje produkty i usługi, ale wypracowane zyski przeznacza na cele społeczne.
- Działa na zasadach demokratycznych – każdy członek spółdzielni ma równe prawa w podejmowaniu decyzji.
- Zapewnia wsparcie społeczne i zawodowe – umożliwia rozwój kompetencji i reintegrację zawodową.

Kto może założyć spółdzielnię socjalną?

1. Osoby fizyczne (minimum 5 osób) – np. osoby bezrobotne, z niepełnosprawnością, wychodzące z uzależnień, byli więźniowie.
2. Osoby prawne (minimum 2 podmioty) – np. organizacje pozarządowe, jednostki samorządu terytorialnego.

Spółdzielnia może również zatrudniać pracowników spoza grup wykluczonych, ale ich liczba nie może przekroczyć 50% ogółu członków.

Przykłady działalności spółdzielni socjalnych:

- Gastronomia i catering – restauracje i kawiarnie prowadzone przez osoby zagrożone wykluczeniem. *Przykład:* Spółdzielnia Socjalna "Równość" prowadząca bistro w Krakowie.
- Usługi sprzątające i porządkowe – sprzątanie biur, mieszkań, terenów zielonych. *Przykład:* Spółdzielnia Socjalna "Czysta Przestrzeń" zatrudniająca osoby długotrwale bezrobotne.
- Rękodzieło i produkcja – wyroby artystyczne, upcycling, meble z recyklingu. *Przykład:* Spółdzielnia Socjalna "Wspólny Świat" tworząca ekologiczne torby.
- Usługi opiekuńcze i edukacyjne – pomoc osobom starszym, prowadzenie żłobków, organizacja warsztatów. *Przykład:* Spółdzielnia Socjalna "Razem" oferująca opiekę nad seniorami
- Recykling i gospodarka odpadami – segregacja surowców, odnawianie używanych mebli. *Przykład:* Spółdzielnia Socjalna "Deko Eko" zajmująca się upcyclingiem.

Korzyści z prowadzenia lub współpracy ze spółdzielnią socjalną.

Dla pracowników:

- Możliwość podjęcia pracy i zdobycia doświadczenia zawodowego.
- Reintegracja społeczna i zwiększenie samodzielności.
- Szkolenia i rozwój kompetencji.

Dla firm i instytucji:

- Realizacja strategii CSR poprzez współpracę z podmiotem ekonomii społecznej.
- Możliwość outsourcingu usług (sprzątanie, catering, produkcja).
- Korzystanie z ulg podatkowych i dofinansowania z PFRON.

Dla samorządów i społeczeństwa:

- Zmniejszenie bezrobocia i wykluczenia społecznego.
- Wzrost liczby podmiotów oferujących usługi publiczne (opieka, edukacja, ekologia).
- Ożywienie lokalnej gospodarki.

Jak założyć spółdzielnię socjalną?

- Zebranie co najmniej 5 osób lub 2 podmiotów prawnych.
- Opracowanie statutu i rejestracja w Krajowym Rejestrze Sądowym (KRS).
- Zgłoszenie działalności do ZUS i urzędu skarbowego.
- Pozyskanie środków na rozwój (np. dotacje z Funduszy Europejskich, PFRON, programów samorządowych).
- Rozpoczęcie działalności i aktywizacja zawodowa członków.

II. Zakład Aktywności Zawodowej (ZAZ) to podmiot ekonomii społecznej, którego celem jest zatrudnianie oraz rehabilitacja społeczna i zawodowa osób z niepełnosprawnościami. ZAZ tworzy miejsca pracy dostosowane do potrzeb osób, które ze względu na stopień niepełnosprawności mają trudności w znalezieniu zatrudnienia na otwartym rynku pracy. Zakłady te działają na podstawie Ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych z 1997 roku. Ich działalność jest dofinansowywana przez Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych (PFRON) oraz jednostki samorządu terytorialnego.

Cele Zakładów Aktywności Zawodowej:

- Zatrudnienie osób z niepełnosprawnościami – przede wszystkim osób ze znacznym i umiarkowanym stopniem niepełnosprawności.
- Rehabilitacja społeczna i zawodowa – przygotowanie do samodzielnej pracy oraz funkcjonowania w społeczeństwie.
- Tworzenie warunków do zatrudnienia na otwartym rynku pracy – stopniowe usamodzielnianie pracowników.
- Prowadzenie działalności gospodarczej – ZAZ oferuje usługi i produkty, które generują dochody reinwestowane w dalszy rozwój.

Kto może pracować w ZAZ?:

- Osoby ze znacznym stopniem niepełnosprawności.
- Osoby z umiarkowanym stopniem niepełnosprawności (ze wskazaniami do zatrudnienia w warunkach pracy chronionej).

- Osoby z niepełnosprawnościami sprzężonymi (np. niepełnosprawność intelektualna + fizyczna).

W ZAZ co najmniej 70% pracowników muszą stanowić osoby z niepełnosprawnością, a dodatkowo zakład musi zapewnić im rehabilitację oraz wsparcie doradcze. Zakłady Aktywności Zawodowej prowadzą różnorodne działalności gospodarcze, dostosowane do możliwości swoich pracowników:

- Usługi gastronomiczne i cateringowe:
 - Restauracje i bary obsługiwane przez osoby z niepełnosprawnością. *Przykład:* ZAZ w Toruniu prowadzący kawiarnię "Równik Café".
- Usługi porządkowe i sprzątające:
 - Sprzątanie biur, hoteli, obiektów publicznych. *Przykład:* ZAZ w Gdańsku świadczący usługi sprzątania dla firm
- Produkcja i rękodzieło:
 - Wyroby drewniane, tekstylne, ceramiczne. *Przykład:* ZAZ w Białymstoku wytwarzający ozdoby i dekoracje.
- Usługi ogrodnicze i pielęgnacja terenów zielonych:
 - Koszenie trawy, pielęgnacja parków i skwerów. *Przykład:* ZAZ w Łodzi zajmujący się aranżacją zieleni miejskiej.
- Usługi recyklingowe i segregacja odpadów:
 - Prowadzenie punktów selektywnej zbiórki odpadów. *Przykład:* ZAZ w Krakowie zajmujący się utylizacją sprzętu elektronicznego.

Korzyści wynikające z działalności ZAZ:

Dla osób z niepełnosprawnościami:

- Możliwość podjęcia zatrudnienia w warunkach dostosowanych do ich potrzeb.
- Zdobywanie nowych umiejętności i doświadczenia zawodowego.
- Rehabilitacja społeczna i zawodowa.

Dla firm i instytucji:

- Możliwość współpracy poprzez outsourcing usług (np. catering, sprzątanie).
- Korzystanie z ulg we wpłatach na PFRON (przy zakupie usług ZAZ).
- Realizacja polityki CSR poprzez wspieranie zatrudnienia osób z niepełnosprawnościami.

Dla samorządów i społeczeństwa:

- Ograniczenie bezrobocia wśród osób z niepełnosprawnościami.
- Zmniejszenie wydatków na świadczenia socjalne.
- Integracja społeczna osób zagrożonych wykluczeniem.

Jak powstaje Zakład Aktywności Zawodowej?:

- Inicjatywa założycielska – ZAZ może być utworzony przez organizację pozarządową, jednostkę samorządu terytorialnego lub inną instytucję działającą na rzecz osób z niepełnosprawnościami.
- Uzyskanie zgody Marszałka Województwa na utworzenie ZAZ.
- Pozyskanie środków finansowych – m.in. z PFRON i funduszy europejskich.
- Przygotowanie infrastruktury – dostosowanie miejsc pracy do potrzeb osób z niepełnosprawnością.
- Rozpoczęcie działalności i prowadzenie aktywizacji zawodowej.

III. Centrum Integracji Społecznej (CIS) to instytucja, która wspiera osoby zagrożone wykluczeniem społecznym i zawodowym poprzez organizowanie działań mających na celu ich reintegrację. CIS działa na rzecz osób długotrwale bezrobotnych, z niepełnosprawnościami, wychodzących z kryzysu (np. osoby uzależnione, byli więźniowie) lub znajdujących się w trudnej sytuacji życiowej. Centrum oferuje kompleksowe wsparcie, które obejmuje zarówno aspekty zawodowe, jak i społeczne. Centra Integracji Społecznej działają na podstawie ustawy o zatrudnieniu socjalnym z 2004 roku, a ich celem jest przygotowanie osób wykluczonych społecznie do pełnego uczestnictwa w życiu społecznym i zawodowym.

Cele Centrum Integracji Społecznej:

- Aktywizacja zawodowa i społeczna – CIS oferuje programy wsparcia, które pomagają uczestnikom zdobyć umiejętności zawodowe, doświadczenie oraz poprawić ich kondycję społeczną.
- Zatrudnienie i rehabilitacja – Centrum organizuje miejsca pracy, które są dostosowane do indywidualnych potrzeb uczestników, dając im szansę na aktywność zawodową i wsparcie w adaptacji do rynku pracy.
- Reintegracja społeczna – CIS pomaga osobom zagrożonym wykluczeniem społecznym w rozwiązywaniu problemów życiowych, emocjonalnych,

psychicznych i społecznych, umożliwiając im pełniejsze uczestnictwo w życiu społecznym.

- Wzrost samodzielności – Celem CIS jest również zwiększenie poczucia odpowiedzialności i samodzielności uczestników poprzez wspieranie ich w nauce umiejętności społecznych i zawodowych.

Kto może korzystać z usług CIS?:

- Osoby długotrwale bezrobotne – które nie mogą znaleźć pracy na otwartym rynku pracy.
- Osoby z niepełnosprawnościami – zarówno fizycznymi, jak i psychicznymi.
- Osoby uzależnione – które przechodzą proces rehabilitacji.
- Byli więźniowie – którzy wymagają wsparcia w reintegracji społecznej i zawodowej.
- Osoby w trudnej sytuacji życiowej – osoby wychodzące z kryzysu, borykające się z problemami społecznymi.

CIS organizuje różne formy wsparcia, które pomagają uczestnikom zdobywać umiejętności zawodowe i społeczne. W ramach działalności CIS mogą być realizowane różne usługi i projekty:

- Szkolenia zawodowe i kursy – Uczestnicy CIS biorą udział w kursach zawodowych, które pomagają im zdobyć umiejętności niezbędne do podjęcia pracy w różnych branżach. Może to obejmować kursy komputerowe, techniczne, językowe czy kursy zawodowe (np. dla kucharzy, sprzątaczy, pracowników biurowych).
- Praktyki zawodowe – CIS organizuje praktyki, które dają uczestnikom możliwość zdobycia doświadczenia zawodowego, co zwiększa ich szanse na zatrudnienie.
- Wsparcie psychologiczne i doradztwo zawodowe – Uczestnicy otrzymują wsparcie psychologiczne, które pomaga im przejść przez proces rehabilitacji i odzyskać pewność siebie. Doradcy zawodowi pomagają określić potencjalne ścieżki kariery i ułatwiają powrót na rynek pracy.
- Prace społeczne i rehabilitacyjne – CIS angażuje uczestników do prac społecznych, takich jak pomoc w organizacji wydarzeń, prace porządkowe w lokalnych społecznościach, co daje im szansę na poprawę swoich umiejętności zawodowych oraz integrację ze społecznością.

- Wsparcie w codziennym życiu – CIS organizuje także pomoc w zakresie umiejętności życiowych, takich jak zarządzanie czasem, planowanie budżetu domowego, rozwiązywanie konfliktów czy poprawa komunikacji interpersonalnej.

Korzyści z działalności CIS:

Dla uczestników:

- Zwiększenie szans na zatrudnienie – Uczestnicy zdobywają doświadczenie zawodowe i nowe umiejętności, co zwiększa ich szanse na rynku pracy.
- Wsparcie psychiczne i społeczne – Pomoc w przezwyciężeniu trudności emocjonalnych, psychicznych i społecznych.
- Poprawa jakości życia – Dzięki szkoleniom, pracy i rehabilitacji uczestnicy zyskują poczucie wartości, samodzielności i większą integrację ze społecznością.

Dla firm i instytucji:

- Dostęp do pracowników – Firmy mogą korzystać z usług CIS, zatrudniając uczestników w ramach praktyk zawodowych czy staży.
- Korzyści z realizacji polityki CSR – Współpraca z CIS to element działań społecznej odpowiedzialności biznesu (CSR), wspierając integrację osób wykluczonych społecznie.
- Zwiększenie różnorodności – Zatrudniając osoby z różnych grup społecznych, firmy promują różnorodność w środowisku pracy.

Dla samorządów i społeczności lokalnych:

- Zmniejszenie problemu bezrobocia – Dzięki CIS osoby długotrwale bezrobotne mogą zostać włączone na rynek pracy, co poprawia sytuację na poziomie lokalnym.
- Wzrost spójności społecznej – Reintegracja osób wykluczonych społecznie poprawia relacje i współpracę między mieszkańcami w społeczności lokalnej.
- Zmniejszenie wydatków na pomoc społeczną – Włączenie osób do aktywności zawodowej i społecznej zmniejsza zależność od pomocy socjalnej.

Jak powstaje i działa CIS?:

- Założenie CIS – CIS może być założony przez jednostki samorządu terytorialnego, organizacje pozarządowe lub inne podmioty działające na rzecz osób zagrożonych wykluczeniem.

- Rejestracja CIS – Kluczowe jest uzyskanie statusu Centrum Integracji Społecznej, co wiąże się z określeniem misji, celów oraz zasad funkcjonowania.
- Pozyskiwanie środków finansowych – CIS mogą ubiegać się o dofinansowanie z PFRON, funduszy unijnych, budżetu państwa czy innych programów wspierających integrację społeczną.
- Realizacja działań – CIS organizuje kursy, praktyki, warsztaty i inne formy wsparcia dla swoich uczestników, zapewniając im kompleksową pomoc.

3.2. Sieć wsparcia w ramach Ekonomii Społecznej

Sieć wsparcia w ramach Ekonomii Społecznej (ES) jest kluczowym elementem rozwoju podmiotów ekonomii społecznej w Polsce. Ta sieć obejmuje różne organizacje i instytucje, które oferują wsparcie m.in. w zakresie doradztwa, szkoleń, finansowania, a także współpracy z sektorem prywatnym, publicznym i organizacjami pozarządowymi. Jednym z głównych elementów tej sieci są OWES, czyli Ośrodki Wsparcia Ekonomii Społecznej.

OWES to instytucje, które pełnią rolę wsparcia dla podmiotów ekonomii społecznej, w tym dla organizacji non-profit, spółdzielni socjalnych, fundacji, stowarzyszeń, a także innych PES. Ich zadaniem jest wspieranie rozwoju ekonomii społecznej, w tym także pomaganie podmiotom w tworzeniu nowych inicjatyw oraz wspieranie ich stabilności i rozwoju.

Główne **zadania** OWES:

- Doradztwo i konsultacje: OWES oferują doradztwo dla organizacji działających w obszarze ekonomii społecznej. Może to obejmować porady w zakresie zarządzania organizacjami, kwestii finansowych, czy pomocy w pozyskiwaniu funduszy. Doradcy pomagają w rozwiązywaniu problemów związanych z rozwojem działalności gospodarczej, a także wskazują źródła finansowania, np. dostępne dotacje.
- Szkolenia i warsztaty: Ośrodki organizują różne formy wsparcia edukacyjnego, takie jak kursy, szkolenia czy warsztaty, które pomagają pracownikom i członkom podmiotów ekonomii społecznej podnosić swoje kwalifikacje. Mogą dotyczyć m.in. zarządzania finansami, marketingu, umiejętności interpersonalnych czy tworzenia biznesplanów.
- Współpraca i networking: OWES angażują się także w tworzenie sieci współpracy między różnymi podmiotami ekonomii społecznej,

przedsiębiorstwami oraz administracją publiczną. Umożliwiają spotkania, seminaria, konferencje, które sprzyjają wymianie doświadczeń, wiedzy oraz budowaniu partnerstw i koalicji w ramach działań społecznych i gospodarczych.

- Wsparcie w zakładaniu nowych podmiotów: OWES oferują pomoc w zakresie zakładania nowych podmiotów ekonomii społecznej, np. spółdzielni socjalnych, fundacji czy stowarzyszeń. Pomagają w procesie formalnym (np. rejestracja), a także w opracowywaniu strategii rozwoju i finansowania działalności.
- Dostęp do funduszy i programów wsparcia: Ośrodki pomagają PES w uzyskaniu dostępu do różnych form wsparcia finansowego, takich jak dotacje, kredyty preferencyjne, fundusze UE, a także prowadzą doradztwo w zakresie opracowywania wniosków aplikacyjnych.
- Monitoring i ewaluacja działalności: OWES wspierają również monitorowanie i ocenianie działań podejmowanych przez podmioty ekonomii społecznej. Oceniają efektywność prowadzonych projektów, a także pomagają dostosować działania do zmieniających się warunków rynkowych i społecznych.

Rodzaje **wsparcia** udzielanego przez OWES:

- Wsparcie rozwoju organizacji: Ośrodki oferują pomoc w zakresie profesjonalizacji działań podmiotów ekonomii społecznej, umożliwiając im rozwój kompetencji, umiejętności zarządzania, marketingu, pozyskiwania funduszy i budowania zespołów.
- Wsparcie finansowe: OWES pomagają w identyfikowaniu dostępnych źródeł finansowania (np. fundusze unijne, krajowe, programy dotacyjne) oraz w przygotowywaniu wniosków aplikacyjnych, co jest szczególnie istotne w kontekście pozyskiwania funduszy na rozwój działalności społecznej.
- Wsparcie w procesie reintegracji zawodowej: OWES oferują pomoc w zakresie organizowania i realizacji programów reintegracji zawodowej osób wykluczonych społecznie, np. poprzez spółdzielnie socjalne, warsztaty czy programy wsparcia psychologicznego.

Sieć OWES w Polsce

W Polsce OWES są częścią ogólnokrajowej sieci instytucji wspierających ekonomię społeczną. Ośrodki te działają w ramach różnych projektów finansowanych przez

fundusze krajowe i unijne. Współpracują z różnymi instytucjami publicznymi, organizacjami pozarządowymi i przedsiębiorstwami, mając na celu stworzenie stabilnej infrastruktury wspierającej rozwój podmiotów ekonomii społecznej.

Przykłady OWES w Polsce:

- OWES w województwach: W Polsce istnieje wiele OWES w różnych województwach, które pełnią rolę wsparcia dla PES w regionie. Ośrodki te prowadzą szkolenia, udzielają doradztwa, pomagają w pozyskiwaniu funduszy unijnych i realizacji projektów.
- OWES w miastach: W większych miastach, takich jak Warszawa, Kraków czy Wrocław, działają także OWES, które angażują się w inicjatywy z zakresu reintegracji społecznej, wsparcia osób wykluczonych oraz w tworzenie nowych spółdzielni socjalnych i fundacji.

Korzyści z pomocy OWES:

- Profesjonalne doradztwo – pomoc w zakresie zakładania działalności, pozyskiwania funduszy, zarządzania projektami.
- Szkolenia i podnoszenie kompetencji – dostęp do kursów i szkoleń, które pozwalają podnieść jakość świadczonych usług.
- Zwiększenie stabilności organizacyjnej – wsparcie w profesjonalizacji i budowaniu długoterminowej stabilności organizacji.
- Wzrost współpracy między PES – OWES ułatwiają nawiązywanie współpracy z innymi organizacjami, zarówno publicznymi, jak i prywatnymi.
- Zwiększenie dostępności do finansowania – pomoc w pozyskiwaniu funduszy, dotacji i kredytów preferencyjnych.

3.3. Pomysły na działalność i zlecanie zadań osobom zagrożonym wykluczeniem społecznym i marginalizacją w ramach CSR.

W ramach CSR firmy mogą zlecać takie zadania jak: recykling, segregacja odpadów, produkcja lub usługi wspierające działalność ekologiczną. Współpraca ta pomaga osobom wykluczonym znaleźć stabilne zatrudnienie, rozwijać umiejętności zawodowe oraz poprawiać ich sytuację społeczną, jednocześnie wspierając odpowiedzialny rozwój biznesu. Poniżej przedstawione zostały przykłady działań z zakresu outsourcingu poparte przykładami firm działających w Polsce.

Opcje outsourcingu dla osób wykluczonych:

1. Outsourcing usług sprzątania- Fundacja „Aktywizacja”. Fundacja ta prowadzi działalność w zakresie aktywizacji zawodowej osób z niepełnosprawnościami, oferując m.in. outsourcing usług sprzątania dla firm. Pracownicy zatrudniani w ramach tej inicjatywy wykonują usługi porządkowe w biurach, instytucjach publicznych czy obiektach przemysłowych.
2. Outsourcing usług IT i wsparcia technicznego- Fundacja „IT for SHE”. Fundacja ta pomaga kobietom wykluczonym z rynku pracy zdobywać kompetencje w zakresie IT. Firmy mogą korzystać z outsourcingu usług informatycznych, takich jak pomoc techniczna, programowanie czy zarządzanie danymi, realizowanego przez osoby, które uczestniczą w szkoleniach zawodowych w ramach fundacji.
3. Outsourcing usług magazynowych i logistycznych- Spółdzielnia Socjalna „Wspólny Stół”. Spółdzielnia ta oferuje usługi magazynowe i logistyczne, w których zatrudnia osoby z grup wykluczonych, takie jak osoby długotrwale bezrobotne, niepełnosprawne czy w trudnej sytuacji życiowej. Firmy mogą zlecać im zadania związane z przechowywaniem, pakowaniem i dystrybucją towarów.
4. Outsourcing recyklingu i odzyskiwania surowców-Spółdzielnia Socjalna „Zielona Energia”. Spółdzielnia ta specjalizuje się w usługach recyklingu i odzyskiwania surowców wtórnych, angażując osoby wykluczone społecznie do realizacji zadań związanych z selekcją i przetwarzaniem odpadów. Firmy mogą zlecać jej usługi związane z ekologiczną gospodarką odpadami, przyczyniając się do ochrony środowiska.

5. Outsourcing usług gastronomicznych- Fundacja „Pyszne Słowa”. Fundacja ta prowadzi działalność gastronomiczną, zatrudniając osoby wykluczone, takie jak osoby długotrwale bezrobotne czy z problemami zdrowotnymi. Outsourcing usług cateringowych czy organizacja eventów firmowych przez takie podmioty to dobry sposób na wspieranie osób w trudnej sytuacji.
6. Outsourcing szkoleń i usług edukacyjnych- Stowarzyszenie „Rozwoju Inicjatyw Społecznych”. Stowarzyszenie to organizuje szkolenia zawodowe i kursy umiejętności dla osób wykluczonych, takich jak osoby z niepełnosprawnościami, długotrwale bezrobotne czy migranci. Firmy mogą zlecać organizowanie szkoleń lub warsztatów dla swoich pracowników, angażując w ten sposób osoby z grup marginalizowanych.

Outsourcing tych usług wspiera osoby wykluczone, dając im szansę na zdobycie doświadczenia zawodowego, stabilność finansową oraz integrację z rynkiem pracy, a jednocześnie pozwala firmom na realizację działań CSR.

Korzyści dla firm wynikające z outsourcingu do osób zagrożonych wykluczeniem społecznym i marginalizacją:

- Zwiększenie pozytywnego wpływu CSR – realna pomoc osobom zagrożonym marginalizacją.
- Obniżenie kosztów operacyjnych – outsourcing może być tańszy niż tradycyjny model zatrudnienia.
- Dostęp do funduszy i ulg podatkowych – współpraca z podmiotami ekonomii społecznej może kwalifikować firmę do ulg i dotacji.
- Budowanie lojalności klientów – konsumenci częściej wybierają firmy, które wspierają cele społeczne.
- Zwiększenie motywacji pracowników – angażowanie firmy w działania społeczne poprawia atmosferę w organizacji.

Przykład działań IKEA w zakresie outsourcingu dla osób zagrożonych wykluczeniem społecznym i marginalizacją:

- Współpraca z organizacją Sprawiedliwy Handel – IKEA zleca produkcję tekstyliów grupom społecznym w Indiach, Bangladeszu i Tajlandii.
- Partnerstwo z zakładami pracy chronionej – IKEA współpracuje z organizacjami zatrudniającymi osoby niepełnosprawne do produkcji i usług porządkowych.

- Projekt "Second Life for Furniture" – w niektórych krajach IKEA współpracuje z osobami wykluczonymi w ramach renowacji i sprzedaży używanych mebli.

W Polsce działają liczne podmioty, które wspierają rozwój outsourcingu i nawiązywanie współpracy między biznesem a osobami zagrożonymi wykluceniem społecznym i marginalizacją. Przykładem takiego działania jest Centrum Dzwoni (Centrum Doradztwa Zawodowego i Wspierania Osób z Niepełnosprawnością Intelleksualną) to ogólnopolska sieć placówek prowadzonych przez Polskie Stowarzyszenie na rzecz Osób z Niepełnosprawnością Intelleksualną (PSONI). Ich głównym celem jest aktywizacja zawodowa i społeczna osób z niepełnosprawnością intelektualną oraz wspieranie ich w znalezieniu i utrzymaniu zatrudnienia na otwartym rynku pracy. To organizacja, która angażuje osoby zagrożone wykluceniem społecznym i marginalizacją w różne formy pracy, w tym outsourcing usług, takich jak prace biurowe, obsługa klienta czy recykling. Centrum Dzwoni działa na rzecz integracji osób długotrwale bezrobotnych, niepełnosprawnych oraz osób zagrożonych marginalizacją, oferując im szansę na aktywność zawodową i rozwój umiejętności.

Korzyści dla firm współpracujących z Centrum DZWONI:

1. Zatrudnienie osób z niepełnosprawnością.
 - Możliwość pozyskania lojalnych i zmotywowanych pracowników.
 - Zwiększenie różnorodności w organizacji i budowanie kultury włączającej.
2. Wsparcie merytoryczne i organizacyjne.
 - Centrum DZWONI pomaga firmom w dostosowaniu stanowisk pracy.
 - Doradcy zawodowi wspierają zarówno pracodawcę, jak i pracownika.
3. Ulgi i korzyści finansowe.
 - Możliwość uzyskania dofinansowania do wynagrodzeń osób z niepełnosprawnością z PFRON.
 - Zwolnienia z obowiązkowych wpłat na PFRON przy spełnieniu określonych warunków.

4. Realizacja strategii CSR.

- Współpraca z Centrum DZWONI wpisuje się w społeczną odpowiedzialność biznesu (CSR).
- Firmy budują swój pozytywny wizerunek jako pracodawcy odpowiedzialnego społecznie.

Formy współpracy firm z Centrum DZWONI:

- Bezpośrednie zatrudnienie osób z niepełnosprawnością intelektualną – wsparcie w procesie rekrutacji, szkolenia i dostosowania stanowiska pracy.
- Zlecanie usług firmom społecznym i spółdzielniom socjalnym – outsourcing prac wykonywanych przez osoby z niepełnosprawnościami.
- Programy stażowe i praktyki zawodowe – możliwość organizacji staży i praktyk w firmie.
- Działania edukacyjne – szkolenia dla pracowników dotyczące pracy z osobami z niepełnosprawnością.

Przykłady firm współpracujących z Centrum DZWONI:

- IKEA – zatrudnia osoby z niepełnosprawnościami przy pracach porządkowych, logistycznych i gastronomicznych.
- Carrefour – oferuje miejsca pracy w sklepach i magazynach.
- McDonald's – realizuje program zatrudnienia osób z niepełnosprawnością intelektualną.

Jak nawiązać współpracę z Centrum DZWONI?

1. Kontakt z najbliższą placówką Centrum DZWONI.
2. Określenie potrzeb firmy i możliwości zatrudnienia lub zlecenia usług.
3. Dostosowanie stanowisk pracy i organizacja wsparcia doradców zawodowych.
4. Rozpoczęcie współpracy i monitorowanie jej efektów.

Współpraca z Centrum DZWONI to rozwiązanie korzystne zarówno dla firm, jak i osób z niepełnosprawnością intelektualną, które mogą rozwijać swoje kompetencje i zdobywać stabilne zatrudnienie.

IV. Gospodarka o obiegu zamkniętym

IV. Gospodarka o obiegu zamkniętym

4.1. Czym jest GOZ?

Tradycyjny model gospodarki, w postaci gospodarki linearnej, prowadzi do skrócenia życia produktów generując nadmierne ilości odpadów, co stwarza realne zagrożenie dla całego ekosystemu². Gospodarka obiegu zamkniętego (GOZ) to koncepcja, której celem jest racjonalne wykorzystanie zasobów oraz ograniczenie negatywnego oddziaływania na środowisko wytwarzanych dóbr. Jej istotą jest wydłużanie cyklu życia produktów, minimalizując równolegle ilość wytwarzanych odpadów³.

Podstawowe **zasady** Gospodarki o Obiegu Zamkniętym:

1. Redukcja odpadów – ograniczanie ilości wytwarzanych odpadów poprzez zmniejszenie ilości surowców używanych w produkcji oraz wprowadzanie efektywnych procesów produkcyjnych.
2. Ponowne użycie produktów i materiałów – Produkty, które stały się niepotrzebne lub zużyte, powinny być odzyskiwane i wykorzystywane ponownie w różnych procesach.
3. Recykling – odpady, które nie mogą być ponownie użyte, powinny być poddawane recyklingowi, czyli przetwarzane na nowe materiały i zasoby, które mogą być wykorzystane do produkcji nowych produktów.
4. Wydłużenie życia produktów – produkty powinny być projektowane w taki sposób, aby były trwałe, łatwe do naprawy i modyfikacji, a ich cykl życia był jak najdłuższy.
5. Zmniejszenie wpływu na środowisko – GOZ stawia na zrównoważony rozwój, zmniejszając zużycie zasobów naturalnych, energii i wody, co prowadzi do mniejszego negatywnego wpływu na środowisko.

Istota GOZ jest stosunkowo prosta, choć wymaga od firm oraz innych podmiotów starannie zaplanowanego i mądrego projektowania całego cyklu życia produktu „od kołyski, aż po grób”. Wynika to z faktu, iż z definicji w gospodarce o obiegu zamkniętym nie występują odpady. Dzięki zamknięciu procesu produkcyjnego w pętli, „odpady” z jednej fazy mogą stanowić „surowiec” dla kolejnej. Wdrożenie GOZ przyczynia się bezpośrednio do budowy zrównoważonej, niskoemisyjnej,

² <http://circularhotspot.pl/pl/gospodarka-obiegu-zamknietego>

³ <https://www.parp.gov.pl/goz#definicja>

odpowiedzialnej społecznie i konkurencyjnej gospodarki, a głównymi narzędziami do jej wdrażania są zasady eko-projektowania oraz koncepcja 6R.

Ideę gospodarki cyrkularnej wykorzystać można w zarządzaniu cyklem życia urządzeń elektrycznych i elektronicznych, gdyż często są to wytrzymałe produkty, które można naprawić, modyfikować, odnawiać czy poddawać procesowi głębokiego recyklingu.

GOZ stała się kluczowym elementem koncepcji zrównoważonego rozwoju⁴.

W XXI wieku gospodarka cyrkularna zaczęła odgrywać istotną rolę w polityce międzynarodowej⁵. Chiny przyjęły ją w 2002 roku jako element strategii rozwoju⁶, a w latach 2010-2015 Fundacja Ellen MacArthur rozpoczęła jej globalną promocję. Unia Europejska wprowadziła pierwszy pakiet regulacji GOZ w 2015 roku, a w 2020 roku rozszerzyła działania w ramach Europejskiego Zielonego Ładu, kładąc nacisk na recykling, ekoprojektowanie i minimalizację odpadów⁷.

Mimo, że gospodarka o obiegu zamkniętym kojarzy się z nowoczesnymi strategiami ekologicznymi koncepcja ta posiada wieloletnie korzenie. Praktyki recyklingu i ponownego wykorzystania odpadów istniały od wieków, a teoria GOZ ewoluowała przez cały XX wiek. Współcześnie, dzięki globalnym inicjatywom i postępowi technologicznemu, model ten staje się jednym z kluczowych elementów zrównoważonego rozwoju i ochrony zasobów naturalnych, a także umożliwia minimalizację ilości wytwarzanych odpadów.

Korzyści wdrażania gospodarki o obiegu zamkniętym.

Transformacja gospodarki linearnej w kierunku gospodarki o obiegu zamkniętym powoli staje się koniecznością, która wynika z rosnących problemów środowiskowych, ekonomicznych, a także społecznych. Coraz częściej problemy te powiązane są również z elektroodpadami. Biorąc powyższe pod uwagę, stwierdzić można, iż przejście z gospodarki tradycyjnej na gospodarkę cyrkularną niesie ze sobą wiele korzyści, do których zaliczyć możemy:

- korzyści środowiskowe, polegające na:
 - zmniejszeniu presji na zasoby naturalne,

⁴ <https://www.gov.pl/web/rozwoj-technologie/zrownowazony-rozwoj>

⁵ https://circulareconomy.europa.eu/platform/sites/default/files/the_circular_economy_in_policy_and_scientific_research.pdf

⁶ https://www.researchgate.net/publication/249060904_Developing_the_circular_economy_in_China_Challenges_and_opportunities_for_achieving_'leapfrog_development',

⁷ <https://www.consilium.europa.eu/pl/policies/circular-economy/>

- ograniczeniu ilości odpadów przekazanych do składowania,
- redukcji emisji CO₂ dzięki optymalizacji zużycia energii w procesach produkcyjnych,
- wzroście bioróżnorodności wynikającej z redukcji presji antropologicznej na ekosystemy.
- korzyści ekonomiczne, uwzględniające:
 - zmniejszenie kosztów produkcji dzięki recyklingowi i ponownemu wykorzystaniu surowców – wydłużenie cyklu życia produktów,
 - tworzenie nowych miejsc pracy w sektorze recyklingu,
 - wzrost konkurencyjności przedsiębiorstwa z uwagi na innowacyjne rozwiązania,
 - wdrażanie nowych modeli biznesowych uwzględniających m.in. naprawę lub regenerację produktów.
- korzyści społeczne, w tym:
 - poprawa świadomości ekologicznej społeczeństwa,
 - poprawa komfortu życia poprzez obniżenie kosztów zakupu i użytkowania produktów,
 - zapewnienie możliwości zawodowych osobom zagrożonym wykluczeniem.

Gospodarka o obiegu zamkniętym to nie tylko ekologiczne rozwiązanie, ale także szansa na zrównoważony rozwój i efektywne wykorzystanie zasobów, dlatego do jej głównych zalet zaliczyć można:

- Ochronę środowiska – zmniejszenie ilości odpadów, zmniejszenie zużycia zasobów naturalnych i mniejsza emisja zanieczyszczeń.
- Oszczędności ekonomiczne – efektywniejsze wykorzystanie zasobów może prowadzić do obniżenia kosztów produkcji i wytwarzania.
- Tworzenie nowych miejsc pracy – przemiany w procesach recyklingu, ponownego użycia i naprawy produktów mogą tworzyć nowe miejsca pracy w różnych sektorach gospodarki.
- Zrównoważony rozwój – model GOZ wspiera zrównoważony rozwój i dbałość o przyszłe pokolenia, pomagając w utrzymaniu równowagi między ekonomią, społeczeństwem a środowiskiem.

Zastosowanie GOZ w dłuższej perspektywie przyczynia się do zrównoważonego rozwoju i budowania odpornej, mniej zależnej od surowców gospodarki.

Wyzwania i bariery w implementacji GOZ.

Bariery związane z implementacją GOZ we wszystkich sektorach gospodarki są:

- braki regulacyjne – brak przepisów prawnych regulujących obowiązek transformacji w kierunku gospodarki o obiegu zamkniętym,
- problemy technologiczne – wynikające z braku możliwości prowadzenia głębokiego recyklingu np. pierwiastków ziem rzadkich,
- ograniczenia infrastrukturalne – brak nowoczesnych i wydajnych zakładów przetwarzania odpadów,
- przeszkody ekonomiczne i rynkowe – słabo rozwinięty system selektywnej zbiórki odpadów, koszty recyklingu przewyższające koszty produkcji nowych produktów,
- bariery społeczne i kulturowe – niska jakość segregacji odpadów oraz niewystarczająca świadomość ekologiczna mieszkańców.

Warto wskazać, iż elektroodpady (tzw. e-odpady, ang. e-waste), czyli zużyty sprzęt elektryczny i elektroniczny (WEEE – Waste Electrical and Electronic Equipment), stanowią obecnie jedno z największych wyzwań dla gospodarki o obiegu zamkniętym.

Szybko rosnąca ilość odpadów tego rodzaju, skomplikowana budowa oraz skład produktów elektronicznych, a także problemy z recyklingiem i ponownym wykorzystaniem surowców sprawiają, że wdrażanie GOZ w tym sektorze napotyka wiele barier.

Główne **przyczyny** generujące trudności to:

- skomplikowana konstrukcja urządzeń i produktów elektronicznych – skład e-odpadów stanowią często dziesiątki różnych materiałów,
- miniaturyzacja budowy oraz integracja funkcji poszczególnych podzespołów – odzysk w tym przypadku surowców jest bardzo utrudniony,
- sposób łączenia poszczególnych komponentów – realizowany często przy użyciu klejów i laminatów, tworzących wielowarstwowe konstrukcje, komplikujące proces recyklingu,

- brak wydajnych metod recyklingowych – w pełni umożliwiających odzysk pełnowartościowych materiałów zawartych w WEEE,
- niskorozwinięta sieć punktów zbiórki elektroodpadów - konsumenci często kierują tego rodzaju urządzenia do strumienia odpadów zmieszanych lub przechowują je przez długi okres.
- wysoki koszt recyklingu elektroodpadów – potrzeba zapewnienia specjalistycznej infrastruktury niejednokrotnie generuje wysokie koszty samego procesu recyklingu,
- niska świadomość ekologiczna użytkowników - WEEE często poddawane są niewłaściwej utylizacji, a rosnący konsumpcjonizm i szybka dezaktualizacja urządzeń (spowodowana dynamicznym rozwojem technologii) dodatkowo nasilają ten problem,
- ograniczenia regulacyjne i legislacyjne - niespójne i nieefektywne regulacje prawne oraz bagatelizowanie zasady odpowiedzialności producentów (EPR) utrudniają egzekwowanie prawa i pozwalają firmom unikać kosztów recyklingu.

Uwzględniając powyższe aspekty, stwierdzić można, że recykling WEEE jest bardziej skomplikowany niż recykling innych frakcji odpadów, a do tego płynące z niego korzyści są niższe. Co gorsza, kierujące się zyskiem podmioty wskazują, iż wydobycie nowych surowców, wykorzystywanych do produkcji nowych podzespołów, jest często bardziej opłacalne finansowo niż prowadzenie działań mających na celu odzysk wykorzystanych surowców i ponowne użycie używanych podzespołów.

W przypadku, kiedy jednak dochodzi do odzysku materiałów, z których zbudowane są urządzenia elektryczne i elektroniczne, okazuje się, iż ich jakość jest niższa niż ich pierwotne wersje, co utrudnia ich ponowne wykorzystanie na rynku wtórnym. Brakuje tutaj również standardów i certyfikacji, które sprawiłyby, iż materiały pochodzące z recyklingu byłyby konkurencyjne na rynku.

W produkcji urządzeń elektrycznych i elektronicznych dominuje liniowy model gospodarki, ponieważ z punktu widzenia producentów jest on bardziej opłacalny, a koszt naprawy sprzętu często jest zbliżony lub nawet wyższy niż zakup nowego. Często jest to też przyczyną „utrudniania” procesu naprawy poprzez stosowanie nietypowych śrub lub braku udostępniania części zamiennych.

4.2. Wykorzystanie zasad GOZ w cyklu życia urządzeń elektronicznych.

➔ E-odpady a recykling.

Według Global E-Waste Monitor 2024⁸, który został opublikowany w marcu 2024 roku, globalna produkcja elektroodpadów w 2022 roku sięgała poziomu 62 milionów ton, co wskazuje na wzrost o 82% w porównaniu do roku 2010. Niestety, zgodnie z danymi przedstawionymi w Raporcie zaledwie 22,3% z tych odpadów zostało udokumentowane jako właściwie zebrane i poddane recyklingowi. Autorzy dokumentu wskazują, iż cenne surowce o wartości szacowanej na 62 miliardy dolarów zostały utracone. Zgodnie z zapisami Raportu tempo wzrostu wytwarzania elektroodpadów przewyższa i to aż pięciokrotnie tempo ich recyklingu. Zakłada się, iż do końca dekady poziom recyklingu e-odpadów spadnie z 22,3% do 20%. Oznacza to, że infrastruktura recyklingowa nie jest w stanie nadążyć za rosnącą ilością powstających WEEE. Jedną z głównych przyczyn tej sytuacji jest krótki cykl życia urządzeń elektrycznych i elektronicznych. Wiele podmiotów dokonuje wymiany sprzętu w postaci komputerów lub telefonów komórkowych regularnie co trzy lata – niezależnie od ich stanu (korzystając przy tym z mechanizmów leasingowych etc.). W efekcie powoduje to lawinowy wzrost ilości elektroodpadów, a remedium upatrywane jest w transformacji tej gałęzi przemysłu w kierunku gospodarki o obiegu zamkniętym.

➔ Ramy prawne

Regulacje prawne dotyczące zużytego sprzętu elektrycznego i elektronicznego (ang. WEEE), ustanowione zostały zarówno na poziomie Unii Europejskiej jak i w prawodawstwie krajowym. Nadrzędnym celem wprowadzonych ram prawnych jest minimalizacja wpływu elektroodpadów na środowisko, a także promowanie i zachęcanie do ponownego wykorzystania i recyklingu surowców użytych do ich produkcji.

Regulacje na poziomie Unii Europejskiej^{9,10,11}

Nadrzędnym dokumentem w skali Unii Europejskiej jest Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2012/19/UE z dnia 4 lipca 2012 r. w sprawie zużytego sprzętu elektrycznego i elektronicznego (WEEE). Dyrektywa determinuje zasady dotyczące zbierania, przetwarzania, recyklingu i unieszkodliwiania odpadów elektrycznych

⁸ <https://ewastemonitor.info/the-global-e-waste-monitor-2024/>

⁹ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/PDF/?uri=CELEX:32012L0019>

¹⁰ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/?uri=celex:32006R1907>

¹¹ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/?uri=CELEX:32011L0065>

i elektronicznych w celu zmniejszenia ich wpływu na środowisko. Określa zatem obowiązki producentów sprzętu elektrycznego i elektronicznego, obowiązki konsumentów, wymagane poziomy recyklingu w przypadku poszczególnych frakcji odpadów, a także określa odpowiedzialność państw członkowskich oraz obliguje je do raportowania i przekazywania danych dotyczących zbiórki i recyklingu e-odpadów.

Kolejnymi aktami prawnymi istotnymi z punktu widzenia elektroodpadów są Dyrektywa RoHS i Rozporządzenie REACH. Oba akty prawne dotyczą substancji chemicznych i materiałów stosowanych do wytwarzania produktów, z czego Dyrektywa RoSH dedykowana jest stricte dla urządzeń elektrycznych i elektronicznych. Uściślając Rozporządzenie REACH (WE nr 1907/2006) reguluje takie kwestie jak rejestracja, ocena, udzielanie zezwoleń i ograniczenia w zakresie chemikaliów, które mają wpływ na ochronę zdrowia ludzi i środowiska przed zagrożeniami wynikającymi z substancji chemicznych, natomiast Dyrektywa RoHS (2011/65/UE) wprowadza ograniczenia dotyczące stosowania substancji, takich jak ołów, rtęć, kadm i chrom sześciowartościowy, w sprzęcie elektrycznym i elektronicznym, w celu zmniejszenia ich negatywnego wpływu na zdrowie ludzi i środowisko.

Regulacje krajowe

Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2012/19/UE z dnia 4 lipca 2012 r. w sprawie zużytego sprzętu elektrycznego i elektronicznego (WEEE) obowiązują wszystkie państwa członkowskie Unii Europejskiej, dlatego przepisy te mają swoje przełożenie na regulacje prawne obowiązujące na terenie Polski.

Wśród nich najważniejszym aktem prawnym jest Ustawa z dnia 11 września 2015 r. o zużytym sprzęcie elektrycznym i elektronicznym (Dz. U. 2024, poz. 573 t.j.). Do kluczowych aspektów uregulowanych niniejszą ustawą należą kwestie dotyczące:

- określenia obowiązków producentów, dystrybutorów oraz użytkowników sprzętu elektrycznego i elektronicznego,
- obowiązku zbierania, przetwarzania, recyklingu elektroodpadów zgodnie z normami prawnymi i zasadami dotyczącymi ochrony środowiska,
- systemu rozszerzonej odpowiedzialności producenta (ROP, ang. Extended Producer Responsibility, EPR).

Obok opisanej powyżej ustawy, na terenie Polski obowiązuje Rozporządzenie Ministra Klimatu i Środowiska z dnia 13 grudnia 2022 r. w sprawie metody oraz szczegółowego sposobu obliczania minimalnego rocznego poziomu zbierania zużytego sprzętu elektrycznego i elektronicznego.

Dokumentem wspierającym kwestie związane z recyklingiem urządzeń elektrycznych i elektronicznych jest przyjęta przez Radę Ministrów dnia 10 września 2019 roku „Mapa drogowa Transformacji w kierunku gospodarki o obiegu zamkniętym”. Dokument ten określa strategię oraz wskazuje działania na rzecz wdrażania GOZ, uwzględniając również odpady elektryczne i elektroniczne.

➔ **GOZ w zakresie naprawy i recyklingu urządzeń elektronicznych.**

Analizując kwestie związane z możliwością implementacji zasad gospodarki o obiegu zamkniętym w przypadku elektroodpadów należy zwrócić szczególną uwagę na cykl życia produktu, biorąc pod uwagę etap jego projektowania, produkcji, użytkowania, aż po utylizację, naprawę lub recykling. Cykl ten można zbadać przy wykorzystaniu metody oceny cyklu życia produktu (Life Cycle Assessment). Ocenę cyklu życia produktu (LCA) zdefiniować można jako metodę analizy wpływu na środowisko sprzętu elektrycznego i elektronicznego na każdym etapie jego istnienia. Od momentu wydobycia surowców poprzez produkcję, użytkowanie, aż po utylizację lub recykling. W wyniku powyższej analizy powinno się zdefiniować etapy cyklu życia danego produktu, który generuje największe obciążenie dla środowiska i wdrożyć rozwiązania minimalizujące ten wpływ. Jest to kluczowe narzędzie wykorzystywane w gospodarce o obiegu zamkniętym, gdyż pozwala na optymalizację procesów produkcji, użytkowania i recyklingu elektroniki.

Informacje wynikające z LCA mogą stanowić podstawę do zastosowania pierwszej zasady GOZ jaką jest eko-projektowanie (ang. Eco-design), które uwzględnia wykorzystanie w produktach modularnej konstrukcji, która umożliwia łatwiejszą wymianę podzespołów zamiast zakupu nowego urządzenia. Kolejnym rozwiązaniem zgodnym z zasadami GOZ jest zastosowanie refabrykacji (remanufacturing), polegającej na regeneracji używanych urządzeń. Efektem końcowym wykorzystanego procesu jest przywrócenie pełnej funkcjonalności urządzeniom używanym, co pozwala na ponowne wprowadzenie ich na rynek. Można także podjąć działania mające na celu przedłużenie żywotności urządzeń poprzez ich modernizację. Dobrym przykładem są tu komputery stacjonarne, które dzięki wymiennym podzespołom mogą ulegać przebudowie i poprawie wydajności.

W przypadku urządzeń, gdzie zastosowanie powyższych rozwiązań jest utrudnione, wdrażać można efektywny recykling, który umożliwi odzyskanie cennych składowych urządzenia. Proces recyklingu skupiać się może na odzyskiwaniu metali ziem rzadkich (REE – Rare Earth Elements), takich jak: neodym (Nd), terb (Tb), lantan (La) czy Gadolin (Gd) oraz innych metali szlachetnych takich jak pallad (Pd), platyna (Pt) czy złoto (Au).

Eko-projektowanie, wydłużanie cyklu życia produktów lub ich naprawa i modernizacja wsparta może zostać właściwie dobranymi modelami biznesowymi, które zakładać będą takie rozwiązania jak sprzedaż produktu jako usługa (Product as a Service), w tym najem sprzętu, czy programy odkupu i odnowy – refabrykacja używanych produktów i ich powrót na rynek wtórny.

Istotnym aspektem jest również kwestia edukacji i dostosowania regulacji prawnych wspierających GOZ. Dzięki właściwej edukacji konsumenci skłaniać się będą do naprawy i modernizacji posiadanych produktów przed zakupem nowych. Dzięki wprowadzeniu stosownych regulacji prawnych, ustawodawca może mobilizować producentów produktów do uznania zasad gospodarki obiegu zamkniętego za priorytetowe oraz zobowiązać do takich działań jak np. wprowadzenie prawa do naprawy (Right to Repair), które spowoduje, że producent zobligowany będzie do udostępnienia części zamiennych oraz instrukcji naprawy.

Warto zauważyć, iż stosowanie zasad GOZ umożliwia prowadzenie zrównoważonego stylu życia (ang. Sustainable Lifestyle), który dzięki świadomemu podejściu do konsumpcji pozwala na minimalizację ilości wytwarzanych odpadów oraz efektywne wykorzystanie zasobów. Dobrze sprawdza się w tym przypadku koncepcja 6R, która obejmuje odmowę (refuse), ograniczenie (reduce), ponowne użycie (reuse), naprawę (repair), oddawaj do recyklingu (recycle) i przemysł (rethink).

Regulacja prawne dotyczące zagospodarowania odpadów

Regulacje prawne dotyczące zagospodarowania odpadów w postaci zużytego sprzętu elektrycznego i elektronicznego (ZSSE, ang. WSEE) zawarte zostały w:

- Ustawie z dnia 11 września 2015 r. o zużytym sprzęcie elektrycznym i elektronicznym – określa ona zasady zbierania, przetwarzania i recyklingu zużytego sprzętu elektrycznego i elektronicznego oraz obowiązki producentów, dystrybutorów i użytkowników tego sprzętu;
- Ustawie z dnia 14 grudnia 2012 r. o odpadach – która reguluje ogólne zasady gospodarowania odpadami, w tym wymagania dotyczące zezwoleń na zbieranie i przetwarzanie odpadów.
- Ustawie z dnia 27 kwietnia 2001 r. – Prawo ochrony środowiska – w której zawarte zostały przepisy dotyczące ochrony środowiska, mające zastosowanie również w kontekście gospodarowania odpadami.

Prowadzenie działalności w ramach recyklingu odpadów elektrycznych i elektronicznych możliwe jest po uzyskaniu stosownych zezwoleń. Należą do nich:

- Zezwolenie na przetwarzanie odpadów – wydawane na czas oznaczony, nie dłuższy niż 10 lat. Wniosek o wydanie tego zezwolenia należy złożyć przed rozpoczęciem działalności polegającej na przetwarzaniu odpadów.
- Zezwolenie na zbieranie odpadów – konieczne, jeśli planuje się prowadzenie działalności polegającej na ich zbieraniu.

W celu uzyskania zezwolenia na przetwarzanie zużytego sprzętu elektrycznego i elektronicznego (ZSEE, ang. WSEE) należy złożyć wniosek do właściwego organu administracji publicznej. Wybór organu zależy od rodzaju oraz skali planowanej działalności i jej wpływu na środowisko. Organami właściwymi do rozpatrywania wniosków są:

- Marszałek województwa – w przypadku przedsięwzięć mogących zawsze znacząco oddziaływać na środowisko.
- Starosta powiatu – w przypadku zezwoleń, które nie kwalifikują się do kompetencji marszałka województwa.
- Regionalny dyrektor ochrony środowiska – w przypadku przetwarzania odpadów na terenach zamkniętych (teren PKP, obiekty wojskowe).

Wniosek o wydanie zezwolenia na przetwarzanie odpadów zawiera m.in.:

- Numer identyfikacji podatkowej (NIP),
- Wskazanie rodzajów odpadów przewidzianych do przetwarzania,
- Określenie masy odpadów, które podlegać będą przetwarzaniu w ciągu roku,
- Określenie miejsca przetwarzania odpadów,
- Szczegółowy opis wykorzystywanych metod przetwarzania odpadów,
- Opis czynności, które podejmowane będą w ramach monitorowania i kontroli działalności objętej przedmiotowym zezwoleniem.

Szczegółowe informacje dotyczące wymaganych dokumentów, a także procedur uzyskania stosownych zezwoleń zawarte są na stronach internetowych ww. urzędów oraz na portalu Biznes.gov.pl.

Należy pamiętać, iż podmioty prowadzące działalność w obszarze gospodarowania odpadami zobowiązane są także do rejestracji w Bazie danych o produktach i opakowaniach oraz o gospodarce odpadami (BDO). Rejestracja w BDO jest obowiązkowa i stanowi podstawę legalnego prowadzenia działalności w zakresie gospodarki odpadami. Brak wymaganych zezwoleń skutkować może nałożeniem kar administracyjnych w wysokości od 10 000 zł do 1 000 000 zł.

4.3. Model Outsourcingu w Gospodarcie o Obiegu Zamkniętym (GOZ)

Model Outsourcingu w Gospodarcie o Obiegu Zamkniętym (GOZ) to podejście, które łączy ideę zrównoważonego rozwoju i efektywnego zarządzania zasobami z zewnętrznymi usługami i rozwiązaniami. W takim modelu firmy decydują się zlecić wykonanie pewnych działań lub procesów związanych z gospodarką o obiegu zamkniętym, takich jak recykling, odzyskiwanie zasobów, zarządzanie odpadami, a także naprawa i ponowne wykorzystanie produktów. Outsourcing GOZ pozwala firmom skupić się na swojej podstawowej działalności, jednocześnie wdrażając ekologiczne i zrównoważone procesy biznesowe.

Elementy modelu outsourcingu w kontekście GOZ:

- **Outsourcing procesów recyklingowych**
Firmy mogą zlecać zewnętrznym dostawcom usługi związane z przetwarzaniem odpadów i recyklingiem materiałów, takich jak papier, plastik, szkło czy metale. Zewnętrzni dostawcy zarządzają procesem zbierania, sortowania i przetwarzania odpadów w celu odzyskania wartościowych surowców, które mogą być ponownie wykorzystywane w produkcji.
- **Outsourcing napraw i modernizacji produktów**
W modelu GOZ, zamiast wyrzucać zepsute produkty, firmy mogą współpracować z firmami zajmującymi się naprawą lub modernizacją produktów. Outsourcing takich usług pozwala na przedłużenie cyklu życia produktów, co jest jednym z głównych założeń gospodarki o obiegu zamkniętym. Może to dotyczyć sprzętu elektronicznego, odzieży, mebli, maszyn czy innych produktów konsumpcyjnych.
- **Zewnętrzne zarządzanie odpadami i odzyskiwaniem zasobów**
Outsourcing może obejmować zarządzanie odpadami w sposób, który umożliwia ich ponowne wykorzystanie. Firmy mogą przekazać odpowiedzialność za selektywne zbieranie i odzyskiwanie surowców do firm specjalizujących się w zarządzaniu odpadami. Takie rozwiązanie zapewnia zgodność z normami dotyczącymi ochrony środowiska, a także optymalizuje koszty związane z zarządzaniem odpadami.
- **Outsourcing procesów produkcji z wykorzystaniem zasobów wtórnych**
Firmy mogą zdecydować się na outsourcing produkcji, której celem jest wytwarzanie nowych produktów z surowców wtórnych, np. papieru, plastiku, tekstyliów czy metali. Dzięki takim procesom, przedsiębiorstwa

mogą wdrożyć zasady GOZ, jednocześnie korzystając z usług wyspecjalizowanych firm, które zarządzają zbieraniem i przetwarzaniem surowców wtórnych.

- **Outsourcing projektowania produktów z myślą o GOZ**

Projektowanie produktów z myślą o ich przyszłym recyklingu lub wielokrotnym użyciu jest istotnym elementem GOZ. Firmy mogą zlecić zewnętrznym specjalistom projektowanie produktów w sposób, który umożliwia łatwe ich przetwarzanie lub naprawy. Outsourcing w tym zakresie pozwala firmom dostosować swoje produkty do zasad GOZ bez konieczności inwestowania w rozwój własnych działów projektowych.

Korzyści outsourcingu GOZ:

- **Skupienie się na głównych celach biznesowych**

Outsourcing pozwala firmom skoncentrować się na swojej podstawowej działalności, delegując procesy związane z zarządzaniem odpadami, recyklingiem czy naprawami specjalistycznym dostawcom usług.

- **Optymalizacja kosztów**

Zlecenie zewnętrznym firmom odpowiedzialności za procesy związane z GOZ, takie jak recykling czy zarządzanie odpadami, może pomóc w obniżeniu kosztów operacyjnych, eliminując konieczność inwestowania w infrastrukturę czy specjalistyczny personel.

- **Dostosowanie do regulacji środowiskowych**

Firmy outsourcingowe specjalizujące się w GOZ są zazwyczaj dobrze zaznajomione z przepisami dotyczącymi ochrony środowiska, dzięki czemu współpraca z nimi pozwala firmom spełniać wymagania regulacyjne w zakresie gospodarowania zasobami i odpadami.

- **Dostęp do specjalistycznej wiedzy i technologii**

Outsourcing procesów związanych z GOZ daje firmom dostęp do wiedzy i nowoczesnych technologii, które są wykorzystywane do efektywnego zarządzania zasobami, recyklingu czy naprawy produktów. Może to przyczynić się do większej efektywności i innowacyjności w firmie.

- **Wzrost efektywności środowiskowej**

Zlecenie zewnętrznym podmiotom działań związanych z gospodarką o

obiegu zamkniętym może prowadzić do zwiększenia efektywności wykorzystania zasobów, redukcji odpadów i emisji CO₂, a także do lepszego wykorzystania zasobów naturalnych.

Przykłady zastosowania outsourcingu GOZ:

- **Zarządzanie odpadami i recykling** – Firma może outsourcować zbieranie, segregowanie i przetwarzanie odpadów do specjalistycznych firm zajmujących się zarządzaniem odpadami. Na przykład firma zajmująca się odzieżą może zlecić zbieranie odzieży używanej, którą następnie przetwarza się na nowe produkty lub materiały.
- **Naprawa elektroniki** – Producent sprzętu elektronicznego może outsourcować naprawę sprzętu do firm zajmujących się serwisowaniem, zamiast wytwarzać nowe urządzenia. Taki model pozwala zmniejszyć ilość odpadów elektronicznych i zasobów potrzebnych do produkcji nowych urządzeń.
- **Produkcja z materiałów wtórnych** – Przedsiębiorstwa mogą zlecać produkcję nowych produktów (np. odzieży, mebli, akcesoriów) z materiałów wtórnych, takich jak recyklingowane tworzywa sztuczne, tekstylia czy drewno. Firmy zewnętrzne specjalizujące się w takich działaniach mogą pomóc w realizacji procesów produkcji zgodnych z zasadami GOZ.
- **Zarządzanie łańcuchem dostaw z uwzględnieniem GOZ** – Przedsiębiorstwa mogą outsourcować zarządzanie swoimi łańcuchami dostaw, zapewniając, że procesy produkcyjne w ich sieci dostawców są zgodne z zasadami gospodarki o obiegu zamkniętym (np. zlecanie dostaw materiałów, które po zużyciu mogą być przetwarzane lub ponownie wykorzystywane).

V. Współpraca

V. Współpraca

5.1. Działalność GOZ w podmiotach ekonomii społecznej (WEEE).

Zakres działań możliwych do realizacji

Podmioty ekonomii społecznej (PES), wśród których wyróżnić możemy spółdzielnie socjalne, fundacje, stowarzyszenia czy zakłady aktywności zawodowej, mogą z powodzeniem wdrażać zasady gospodarki o obiegu zamkniętym (GOZ) w obszarze urządzeń elektrycznych i elektronicznych. Działalność ta realizowana może być poprzez różne aktywności, które przyczyniają się do wydłużenia cyklu życia produktów, minimalizacji odpadów i efektywnego wykorzystania surowców.

Wśród priorytetowych działań, które mogą być realizowane w tej formule jest:

- Naprawa i regeneracja zużytego sprzętu elektrycznego i elektronicznego - z uwagi na duże zróżnicowanie dostępnych urządzeń, a także różne przyczyny uznania ich za zużyte, można podjąć takie działania jak prowadzenie serwisów naprawczych dla komputerów, telefonów komórkowych (smartphone'ów), sprzętu RTV i AGD, które znacząco wydłużają cykl życia tych produktów. Same uszkodzenia mechaniczne często mogą zostać naprawione poprzez np. wymianę rozbitego ekranu LCD, wymianę baterii czy obudowy. Warto wskazać, że czasem przyczyna niedziałającego sprzętu może być dość trywialna i wymagać może jedynie wymiany niskokosztowego bezpiecznika. Działania te choć nie są mocno zaawansowanymi metodami naprawczymi mogą pozytywnie wpływać na wydłużenie czasu użytkowania wyprodukowanego sprzętu, co więcej z powodzeniem mogą być realizowane przez różnego rodzaju podmioty ekonomii społecznej.
- Reinstalacja oprogramowania - w takich przypadkach sama usługa serwisowa polegać może na wgraniu nowego oprogramowania lub usunięciu szkodliwego oprogramowania (tzw. „wirusów”).
- Ponowne użycie (Reuse) - w tym przypadku działanie polegać może na zbieraniu zużytego sprzętu elektrycznego i elektronicznego od firm oraz innych podmiotów (np. urządzeń poleasingowych, które z uwagi na dezaktualizację wydajności zostają zastąpione nowymi) oraz

dostosowaniu ich do potrzeb mniej wymagających klientów (np. użytkowników domowych).

- Refabrykacja - w przypadku takich urządzeń jak drukarki, ekspresy do kawy, można dokonać ich regeneracji poprzez wymianę uszkodzonych części. Warto zaznaczyć, iż pewna grupa urządzeń elektrycznych i elektronicznych ma określoną żywotność poszczególnych podzespołów, która to uzależniona jest od częstotliwości i intensywności użytkowania. Budowa modułowa umożliwia w tych przypadkach jednak zastąpienie zużytych elementów nowymi, dzięki czemu sprzęt może zostać zregenerowany i przywrócony na rynek wtórny, w atrakcyjnej cenie.
- Recykling - choć nie jest to możliwe w przypadku wszystkich WEEE, część z nich daje możliwość demontażu na części i ponownego ich wykorzystania – tu można wskazać wartościowe komponenty z uszkodzonych komputerów, telefonów komórkowych, aparatów fotograficznych i innych urządzeń, które np. uległy częściowemu zniszczeniu. W takim procesie z dwóch uszkodzonych urządzeń możemy stworzyć jedno w pełni wartościowe, dzięki czemu minimalizujemy ilość powstających odpadów, które powstają w momencie ich utylizacji nawet o 30-50%. W przypadku urządzeń elektrycznych i elektronicznych, których miniaturyzacja nie jest daleko wykonana, można pokusić się o ich rozbiórkę oraz przekazanie do recyklingu takich materiałów jak szkło, plastik czy różnego rodzaju metale.

Jak wynika z powyższego, choć odzyskiwanie pierwiastków śladowych, rzadkich metali, mikroelementów, które spojone są np. wielowarstwowo, wymuszać będzie konieczność stosowania skomplikowanych i drogich urządzeń do recyklingu, tak dość obszerny zakres prac może zostać zrealizowany w sposób uproszczony.

Z uwagi na palącą potrzebę redukcji ilości e-odpadów, które trafiają do składowania, poza działaniami stricte naprawczymi zainteresowane spółdzielnie socjalne, fundacje, stowarzyszenia czy zakłady aktywności zawodowej, mogą podejmować działania z zakresu edukacji w zakresie ponownego wykorzystania zużytego sprzętu elektrycznego i elektronicznego. Edukacja dotyczyć może organizacji szkoleń i warsztatów dotyczących instrukcji naprawy i konserwacji tych urządzeń, tworzenia kampanii społecznych promujących świadome zakupy

i ograniczenie elektroodpadów, czy tworzenia programów z lokalnymi placówkami oświatowymi w zakresie edukacji ekologicznej oraz praktycznych zajęć z naprawy i modernizacji urządzeń elektrycznych i elektronicznych.

Perspektywa dla podmiotów ekonomii społecznej

Choć proces zagospodarowania i ponownego wykorzystanie elektroodpadów nie jest oczywisty, a jego przebieg wynika z wielu czynników, takich jak miniaturyzacja sprzętu albo złożoność jego budowy, warto wskazać, iż wiele działań wydłużających cykl życia urządzeń elektrycznych i energetycznych nie musi generować potrzeby posiadania eksperckiego sprzętu do prowadzenia tzw. głębokiego recyklingu materiałów użytych do produkcji WEEE.

Jak opisano powyżej, wiele z działań można realizować przystępując do uproszczonych prac naprawczych i choć na chwilę obecną producenci sprzętu elektrycznego i elektronicznego nie ułatwiają tych działań, obserwowane trendy zmian legislacyjnych na szczeblu Unii Europejskiej, a także skala problemu jaką generują e-odpady w Europie wskazują, że niebawem sytuacja ta ulegnie zmianie, a zastosowanie zasady 6R w przypadku tych produktów będzie znacznie łatwiejsze.

Warto zaznaczyć, że zaangażowanie się we wdrażanie zasad gospodarki obiegu zamkniętego w przypadku urządzeń elektrycznych i elektronicznych przez podmioty gospodarki społecznej generować może dla nich wiele korzyści. Największą z nich jest tworzenie nowych miejsc pracy dla osób zagrożonych wykluczeniem społecznym. Różnorodność omawianych produktów, a także charakter ich budowy umożliwia zaangażowanie osób do prac, gdzie maszyny i automatyzacja nie będą mogły być zastosowane. Dzięki temu osoby definiowane jako te, które zagrożone są wykluczeniem społecznym mogą realizować się przynosząc wymierne korzyści zarówno ekonomiczne, jak i środowiskowe. Działanie tych osób mocno zredukuje masę wytwarzanych elektroodpadów, umożliwi zakup urządzeń atrakcyjnych cenowo, które mogą być wykorzystane w przypadku osób o mniejszych możliwościach finansowych, a także pozwoli na budowanie lokalnych ekosystemów gospodarki cyrkularnej, angażując środowiska lokalne, w tym przedsiębiorców i mieszkańców w dążenie do zrównoważonego rozwoju.

Rodzaje zleceń, które PES mogą realizować dla firm recyklingowych, producentów sprzętu elektronicznego i elektrycznego (w ramach ROP i CSR) i samorządów:

- Zbieranie i segregowanie surowców wtórnych: PES mogą angażować osoby wykluczone społecznie w działania związane z segregowaniem odpadów, zbiórką surowców wtórnych (np. papier, plastik, szkło), które następnie trafiają do dalszego przetwarzania w firmach recyklingowych.
- Recykling i odzysk surowców: Zleceniem dla PES może być także praca przy recyklingu różnych materiałów, takich jak elektronika, metal czy plastik, w ramach procesów odzyskiwania surowców do ponownego użytku.
- Edukacja ekologiczna i promocja recyklingu: Firmy recyklingowe mogą współpracować z PES, zlecając im organizację warsztatów, szkoleń i kampanii edukacyjnych na temat recyklingu, segregowania odpadów oraz zrównoważonego rozwoju w szkołach, społecznościach lokalnych czy wśród pracowników firm.
- Prace porządkowe i utrzymanie czystości w miejscach publicznych: PES, takie jak spółdzielnie socjalne, mogą wykonywać zlecenia związane z utrzymaniem czystości w miastach, parkach, czy innych przestrzeniach publicznych. Może to obejmować zbieranie śmieci, czyszczenie przestrzeni miejskich, a także inne prace związane z poprawą estetyki i funkcjonalności terenów zielonych.
- Organizowanie zbiórek odpadów: Firmy recyklingowe mogą zlecać organizowanie zbiórek odpadów w ramach wydarzeń edukacyjnych, w których PES angażują osoby wykluczone społecznie w zbieranie elektroodpadów, zużytych baterii, odpadów wielkogabarytowych czy innych materiałów wymagających recyklingu.

Korzyści z takiej współpracy:

- Społeczna odpowiedzialność biznesu (CSR): Firmy recyklingowe, które współpracują z PES, realizują swoje cele CSR, angażując osoby wykluczone społecznie w procesy produkcyjne i recyklingowe, wspierając integrację zawodową i społeczną tych osób.
- Zwiększenie efektywności: PES mogą pomóc firmom recyklingowym w obniżeniu kosztów operacyjnych, np. poprzez efektywniejsze zarządzanie zbórkami odpadów czy wykorzystanie pracy osób, które są oddalone od rynku pracy.

- Wzrost świadomości ekologicznej: Współpraca z PES pozwala firmom na skuteczne promowanie idei recyklingu i ochrony środowiska w społecznościach lokalnych, co ma pozytywny wpływ na realizację celów zrównoważonego rozwój.

5.2. Współpraca z podmiotami ekonomicznymi.

Współpraca z podmiotami ekonomii społecznej (PES) jest istotnym elementem wspierającym zarówno rozwój tych podmiotów, jak i realizację celów społecznych i ekonomicznych. Tego typu współpraca przyczynia się do integracji społecznej, tworzenia nowych miejsc pracy, wspierania innowacji oraz promowania zrównoważonego rozwoju. Podmioty ekonomii społecznej często współpracują z przedsiębiorstwami komercyjnymi, instytucjami publicznymi, organizacjami pozarządowymi oraz innymi podmiotami, co prowadzi do wzajemnych korzyści. Poniżej różne formy tej współpracy i jej korzyści.

1. Współpraca z firmami komercyjnymi

Spółeczna odpowiedzialność biznesu (CSR): Firmy komercyjne mogą nawiązywać współpracę z PES w ramach społecznej odpowiedzialności biznesu (CSR). Duże korporacje często angażują się w działania na rzecz społeczeństwa, finansując projekty społeczne, wspierając inicjatywy proekologiczne, edukacyjne lub charytatywne. Przykładem może być współpraca w zakresie organizacji szkoleń, wsparcia finansowego czy dostarczania zasobów do realizacji społecznych celów.

Outsourcing usług: Wiele firm outsourcingowych decyduje się na zlecenie części swoich usług podmiotom ekonomii społecznej. Może to obejmować usługi sprzątnia, cateringowe, opiekę nad osobami starszymi, czy usługi doradcze, takie jak pomoc w zakresie integracji społecznej. Współpraca z PES pomaga firmom w realizacji swoich zobowiązań CSR, a PES zyskują stabilność finansową i możliwość rozwoju.

Zakupy i dystrybucja: Firmy komercyjne mogą współpracować z PES poprzez zakup produktów i usług dostarczanych przez organizacje społeczne. Często PES oferują unikalne produkty, takie jak artykuły rękodzielnicze, odzież ekologiczną, produkty spożywcze czy usługi, które są tworzone zgodnie z zasadami zrównoważonego rozwoju i odpowiedzialności społecznej.

2. Współpraca z administracją publiczną

Realizacja zamówień publicznych: Podmioty ekonomii społecznej mają prawo uczestniczyć w przetargach publicznych, szczególnie w tych, które dotyczą usług społecznych, edukacyjnych, zdrowotnych czy kulturalnych. Administracja publiczna może stawiać na współpracę z PES w celu realizacji projektów, które służą rozwiązywaniu problemów społecznych, np. wspieranie osób doświadczających bezdomności, osób z niepełnosprawnością, dzieci z rodzin dysfunkcyjnych.

Programy rządowe i regionalne: Wiele instytucji publicznych oferuje programy wspierające PES poprzez dotacje, preferencyjne pożyczki czy usługi doradcze. Współpraca z administracją publiczną może obejmować także wspólne projekty, które mają na celu poprawę jakości życia w lokalnych społecznościach, takie jak budowanie infrastruktury, wspieranie edukacji czy organizowanie wydarzeń społecznych.

Zlecanie usług publicznych: Współpraca z PES może przyczynić się do lepszego świadczenia usług publicznych, zwłaszcza w obszarach wymagających dużej wrażliwości społecznej, takich jak opieka nad osobami starszymi, rehabilitacja zawodowa, pomoc dla osób uzależnionych, czy wsparcie dla osób w kryzysie.

3. Współpraca z organizacjami pozarządowymi (NGO)

Wymiana doświadczeń i zasobów: Organizacje pozarządowe (NGO) często współpracują z podmiotami ekonomii społecznej, dzieląc się wiedzą, doświadczeniem oraz materiałami edukacyjnymi. Wspólne działania mogą obejmować organizowanie kampanii społecznych, szkoleń, konferencji, a także pomoc w pozyskiwaniu funduszy na działalność społeczną.

Projektowanie wspólnych inicjatyw społecznych: NGO i PES mogą tworzyć wspólne projekty, które mają na celu poprawę sytuacji osób wykluczonych społecznie, takich jak programy reintegracji zawodowej, pomoc psychologiczną, wsparcie w zakresie edukacji, a także wspieranie osób z niepełnosprawnościami lub innych grup społecznych w trudnej sytuacji.

Organizacja zbiórek i kampanii charytatywnych: Organizacje pozarządowe i PES mogą współpracować przy organizacji zbiórek funduszy, kampanii edukacyjnych czy świadczeniu pomocy w sytuacjach kryzysowych. Dzięki tej współpracy, organizacje te mogą skutecznie angażować społeczność lokalną oraz inne podmioty do wspólnej pracy na rzecz rozwiązywania problemów społecznych.

4. Współpraca z instytucjami edukacyjnymi

Szkolenia i programy edukacyjne: Współpraca z uczelniami wyższymi, szkołami zawodowymi oraz ośrodkami szkoleniowymi pozwala PES na dostęp do nowoczesnych narzędzi edukacyjnych, materiałów dydaktycznych, a także organizację szkoleń. Wspólne projekty edukacyjne mogą obejmować kursy zawodowe, praktyki dla studentów, a także organizowanie szkoleń z zakresu przedsiębiorczości społecznej.

Badania naukowe i innowacje społeczne: Instytucje naukowe, takie jak uczelnie czy ośrodki badawcze, mogą wspierać PES w rozwoju nowych innowacyjnych modeli biznesowych i rozwiązań społecznych. Współpraca z ośrodkami badawczymi może obejmować także tworzenie projektów badawczo-rozwojowych (B+R) w obszarach związanych z ekonomią społeczną.

5. Współpraca z innymi podmiotami ekonomii społecznej

Wspólne inicjatywy i projekty: W ramach współpracy wewnątrz sektora ekonomii społecznej, PES mogą tworzyć wspólne projekty, które mają na celu wymianę doświadczeń, realizację wspólnych inicjatyw czy opracowywanie nowych produktów i usług. Takie współdziałanie może obejmować zarówno współpracę na poziomie krajowym, jak i międzynarodowym.

Sieci współpracy i wymiany zasobów: Sieci PES umożliwiają wzajemne wsparcie, dzielenie się zasobami, najlepszymi praktykami i wiedzą. Tego rodzaju współpraca przyczynia się do podnoszenia efektywności organizacji oraz umożliwia rozwój nowych inicjatyw społecznych.

5.3. Korzyści wynikające ze współpracy z podmiotami ekonomii społecznej.

Współpraca z **podmiotami ekonomii społecznej** (PES) niesie ze sobą szereg korzyści dla różnych zainteresowanych stron, takich jak przedsiębiorstwa, administracja publiczna, organizacje pozarządowe czy instytucje edukacyjne. Poniżej przedstawiamy najważniejsze korzyści z takiej współpracy:

1. Korzyści dla firm prywatnych

- **Długofalowy wpływ na społeczność:** Działania firm prywatnych wspierające PES przyczyniają się do zrównoważonego rozwoju społecznego i ekonomicznego. Firmy, które angażują się w integrację osób wykluczonych, wspierają lokalne społeczności i wnoszą realny wkład

w zmniejszanie nierówności społecznych. Tego typu inicjatywy przyczyniają się do rozwoju społeczeństwa obywatelskiego, co ma pozytywny wpływ na długofalowy rozwój gospodarki.

- **Zwiększenie motywacji pracowników:** Firmy, które angażują się w działania społeczne, mogą liczyć na większe zaangażowanie i lojalność swoich pracowników. Współpraca z PES może przyczynić się do stworzenia pozytywnej kultury organizacyjnej, w której pracownicy czują się dumni z pracy w firmie, która przyczynia się do dobra wspólnego.
- **Wzrost innowacyjności:** PES często wprowadzają innowacyjne rozwiązania w zakresie organizacji pracy czy metod produkcji. Firmy współpracujące z PES mogą skorzystać z nowych pomysłów i modeli biznesowych, co może prowadzić do zwiększenia konkurencyjności oraz wprowadzenia bardziej efektywnych i zrównoważonych praktyk.
- **Korzyści finansowe:** Współpraca z PES może prowadzić do oszczędności finansowych, np. dzięki większej efektywności energetycznej, optymalizacji procesów produkcyjnych czy recyklingowi. Ponadto firmy mogą uzyskać dofinansowanie z funduszy krajowych i unijnych na realizację projektów wspierających integrację społeczną oraz zrównoważony rozwój.

2. Korzyści dla przedsiębiorstw komercyjnych

- **Spółeczna odpowiedzialność biznesu (CSR):** Współpraca z PES pomaga firmom realizować cele **społecznej odpowiedzialności biznesu (CSR)**. Udział w projektach społecznych, wspieranie działań na rzecz osób wykluczonych społecznie czy proekologicznych pozwala przedsiębiorstwom budować pozytywny wizerunek i wzmacniać relacje z klientami, pracownikami i społecznością lokalną.
- **Zwiększenie lojalności klientów:** Firmy, które wspierają inicjatywy społecznie odpowiedzialne, budują zaufanie i lojalność wśród swoich klientów. Współpraca z PES może poprawić reputację firmy i przyciągnąć świadomych społecznie konsumentów.
- **Dostęp do nowych rynków:** Firmy mogą korzystać z produktów i usług oferowanych przez PES, które często mają charakter unikalny, ekologiczny lub społecznie odpowiedzialny. To może przyczynić się do zdobycia nowych rynków i klientów, zwłaszcza w kontekście

wzrastającego zainteresowania produktami i usługami odpowiedzialnymi społecznie.

- **Redukcja kosztów:** Firmy mogą korzystać z tańszych usług dostarczanych przez PES, takich jak usługi sprzątnięcia, cateringowe, opieka nad osobami starszymi, a także działania związane z integracją zawodową osób wykluczonych.

3. Korzyści dla administracji publicznej

- **Realizacja celów społecznych:** Współpraca z PES pozwala administracji publicznej na realizację celów związanych z **integracją społeczną, walką z wykluczeniem społecznym i wsparciem osób marginalizowanych**. PES mogą świadczyć usługi w zakresie pomocy społecznej, edukacji, opieki nad osobami starszymi czy rehabilitacji zawodowej, co przyczynia się do poprawy jakości życia obywateli.
- **Efektywność usług publicznych:** PES często oferują bardziej **elastyczne i innowacyjne rozwiązania** w porównaniu do tradycyjnych instytucji publicznych. Dzięki ich specyfice (np. dostosowanie do potrzeb społecznych), ich usługi mogą być bardziej efektywne, trafiające do osób w trudnej sytuacji życiowej.
- **Wspólne inicjatywy rozwojowe:** Współpraca z PES pozwala administracji publicznej na realizację wspólnych projektów, które mają na celu poprawę sytuacji społecznej w regionach, np. programy reintegracji zawodowej osób bezdomnych czy niepełnosprawnych, czy projekty wspierające zrównoważony rozwój i ochronę środowiska.

4. Korzyści dla organizacji pozarządowych (NGO)

- **Współpraca w realizacji misji społecznej:** Organizacje pozarządowe i PES często działają w podobnym zakresie, na rzecz osób wykluczonych społecznie. Wspólne projekty mogą obejmować organizowanie szkoleń, kampanii informacyjnych, zbiórek charytatywnych czy programów wspierających reintegrację zawodową osób bezrobotnych.
- **Wymiana doświadczeń i wiedzy:** Organizacje pozarządowe mogą korzystać z doświadczeń PES w zakresie prowadzenia działalności gospodarczej, rozwoju usług społecznych czy pozyskiwania funduszy. PES mogą również korzystać z wiedzy NGO w zakresie organizowania działań pomocowych i wsparcia dla osób w trudnej sytuacji.

- **Tworzenie nowych rozwiązań:** Wspólne inicjatywy pozwalają na wdrażanie nowych, innowacyjnych rozwiązań społecznych i gospodarczych, które mogą być korzystne zarówno dla organizacji pozarządowych, jak i PES. Takie rozwiązania mają potencjał, by trwale poprawić kondycję osób w trudnej sytuacji społecznej.

5. Korzyści dla instytucji edukacyjnych

- **Praktyki zawodowe i staże:** PES, szczególnie spółdzielnie socjalne, fundacje czy organizacje reintegracyjne, mogą oferować miejsca stażowe i praktyki zawodowe dla studentów, szczególnie w obszarze pracy socjalnej, zarządzania czy edukacji. Dzięki współpracy z instytucjami edukacyjnymi, PES mogą kształcić przyszłych liderów społecznych i zapewniać młodym ludziom realne doświadczenie zawodowe.
- **Programy edukacyjne i szkolenia:** Instytucje edukacyjne mogą wspierać PES poprzez organizowanie **szkoleń i kursów**, które pozwalają pracownikom PES na podnoszenie kwalifikacji w zakresie zarządzania, finansów, marketingu społecznego czy organizowania projektów. Dzięki temu, PES stają się bardziej profesjonalne i skuteczne w swojej działalności.
- **Badania i rozwój innowacji społecznych:** Współpraca z uczelniami pozwala PES na uczestniczenie w projektach badawczo-rozwojowych, które mogą prowadzić do wdrażania nowych metod pracy w zakresie reintegracji społecznej czy tworzenia produktów społecznych. Badania mogą koncentrować się na efektywności działań PES, innowacjach w zakresie usług społecznych czy opracowywaniu nowych narzędzi integracyjnych.

6. Korzyści dla społeczności lokalnych

- **Wzrost zatrudnienia i włączenie społeczne:** PES są często zaangażowane w tworzenie miejsc pracy, zwłaszcza dla osób z grup ryzyka (np. osoby niepełnosprawne, osoby długotrwale bezrobotne, osoby w kryzysie społecznym). Dzięki współpracy z PES, lokalne społeczności mogą liczyć na więcej miejsc pracy oraz poprawę integracji osób marginalizowanych.
- **Wzrost jakości życia:** Współpraca z PES przyczynia się do poprawy jakości życia mieszkańców, zwłaszcza tych, którzy są wykluczeni społecznie. Projekty realizowane przez PES mają na celu poprawę warunków życia

osób z trudnymi historiami życiowymi, co prowadzi do większej spójności społecznej w danej miejscowości.

- **Zrównoważony rozwój:** PES często działają na rzecz zrównoważonego rozwoju, realizując projekty związane z ochroną środowiska, recyklingiem, produkcją ekologiczną lub zrównoważonym rolnictwem. Ich działania przyczyniają się do ochrony zasobów naturalnych oraz do tworzenia zdrowych, ekologicznych środowisk życia w danej społeczności.

7. Korzyści dla osób wykluczonych społecznie

- **Reintegracja zawodowa i społeczna:** PES odgrywają kluczową rolę w reintegracji osób wykluczonych społecznie poprzez programy szkoleniowe, zatrudnienie, doradztwo zawodowe i psychologiczne. Współpraca z różnymi podmiotami (firmami, administracją publiczną, NGO) pozwala na skuteczniejsze działania na rzecz tych osób.
- **Wsparcie psychiczne i społeczne:** PES oferują pomoc psychologiczną, doradztwo zawodowe oraz programy wsparcia, które pomagają osobom z trudnym doświadczeniem życiowym w odbudowie ich pewności siebie, nawiązywaniu relacji społecznych i ponownym włączeniu się do życia zawodowego.

5.4. Przykłady dobrych praktyk w ramach GOZ.

Analizując informacje dotyczące działalności podmiotów ekonomii społecznej w krajach europejskich, udało się ustalić, iż podmioty te odgrywają kluczową rolę w promowaniu gospodarki o obiegu zamkniętym, realizując przy tym inicjatywy związane z recyklingiem oraz naprawą urządzeń elektrycznych i elektronicznych. Przykładami podmiotów ekonomii społecznej (PES) promującymi zasady GOZ są m.in.:

„Remade in Edinburgh¹²”

Remade in Edinburgh to przedsiębiorstwo społeczne, które prowadzi sklep z odnowionymi urządzeniami elektrycznymi, a także angażuje się w edukację i organizację warsztatów naprawczych, promując przy tym zasady GOZ, w tym zrównoważoną konsumpcję.

¹² <https://www.edinburghremakery.org.uk/>

„Repair Cafe International Fundation¹³”

Repair Cafe International Fundation to organizacja społeczna, w ramach której wolontariusze organizują bezpłatne spotkania, podczas których pomagają naprawić zepsute urządzenia elektryczne i elektroniczne, promując możliwość naprawy zużytych produktów, a także minimalizację ilości wytwarzanych e-odpadów. Fundacja wskazuje, iż na terenie całego globu występuje już ponad 4532 tego rodzaju inicjatyw, zrzeszających ponad 67980 wolontariuszy, którzy potrafią naprawić nawet 81576 przedmiotów miesięcznie (nie tylko WEEE).

Spółdzielnia Socjalna „Recykling¹⁴”

Spółdzielnia Socjalna Recykling to podmiot ekonomii społecznej z siedzibą w Chodczu (województwo kujawsko-pomorskie), który jest zaangażowany w naprawę i recykling sprzętu elektronicznego i elektrycznego. Spółdzielnia wspomaga osoby zagrożone wykluczeniem społecznym oraz wdraża działania mające na celu naprawę zużytego sprzętu elektronicznego i elektrycznego.

Przykłady firm recyklingowych, które współpracują z podmiotami ekonomii społecznej:

- **Stena Recycling.** Stena Recycling to międzynarodowa firma zajmująca się recyklingiem i zarządzaniem odpadami. W ramach swojej działalności często angażuje podmioty ekonomii społecznej do współpracy w obszarze edukacji ekologicznej, zbiórki odpadów oraz działań mających na celu wzmocnienie świadomości ekologicznej w społecznościach lokalnych. Przykładem współpracy może być zlecenie działań promujących recykling w szkołach, organizowanie warsztatów edukacyjnych dla mieszkańców miast, czy też organizowanie zbiórek surowców wtórnych.
- **Veolia Polska.** Veolia jest firmą zajmującą się zarządzaniem odpadami oraz recyklingiem. Współpracuje z PES w zakresie organizowania działań edukacyjnych oraz aktywności wspierających zrównoważony rozwój. Współpraca ta może obejmować m.in. wspólne organizowanie wydarzeń promujących segregację odpadów, tworzenie punktów zbiórki odpadów w miastach, a także zlecenie usług porządkowych lub zbiórki odpadów do spółdzielni socjalnych, które zatrudniają osoby z grup wykluczonych społecznie.

¹³ <https://www.repaircafe.org/en/foundation/>

¹⁴ <https://es.rops.torun.pl/przedsiębiorstwo-spoeczne/spoldzielnia-socjalna-recykling>

- **EKO-PUNKT.** EKO-PUNKT jest firmą zajmującą się zbiórką odpadów i recyklingiem. Jednym z przykładów współpracy z PES może być zlecenie usług związanych z zbiórką surowców wtórnych, zarządzaniem punktami recyklingu lub wykonywaniem prac porządkowych. W ramach takiej współpracy, PES, takie jak spółdzielnie socjalne czy centrum integracji społecznej (CIS), mogą angażować osoby wykluczone społecznie w prace związane z segregowaniem odpadów czy przygotowywaniem surowców do dalszego przetworzenia.
- **Fenix Recycling.** Fenix Recycling specjalizuje się w recyklingu elektroniki. Firmy zajmujące się recyklingiem odpadów elektronicznych mogą współpracować z PES, zlecając im zadania związane z sortowaniem, demontażem oraz odzyskiem cennych materiałów z odpadów elektronicznych. Współpraca z PES daje tym podmiotom możliwość angażowania osób, które są w trudnej sytuacji zawodowej, np. po odbyciu kary pozbawienia wolności, w działania związane z recyklingiem.
- **Bioeko Group.** Bioeko Group jest firmą zajmującą się recyklingiem i utylizacją odpadów. Współpraca z PES może obejmować zlecenie wykonania usług związanych z segregowaniem odpadów komunalnych, zbieraniem odpadów w miastach, czy organizowaniem działań edukacyjnych dotyczących ekologii i recyklingu. Bioeko Group może także wspierać PES w organizacji zbiórek odpadów biodegradowalnych czy w tworzeniu punktów edukacyjnych promujących ekologiczne postawy.

Wspólne wdrażanie takich praktyk może prowadzić do lepszych wyników w obszarze reintegracji zawodowej, społecznej oraz realizacji celów ekonomicznych.

Warto podkreślić, że podmioty ekonomii społecznej (PES) odgrywają istotną rolę w integracji społecznej i zawodowej osób wykluczonych. Dzięki współpracy z sektorem prywatnym i publicznym, szkoleniom, a także wykorzystywaniu nowych technologii, tworzą trwałe miejsca pracy i wspierają rozwój kompetencji. Działania PES przyczyniają się również do ochrony środowiska, czy wzrostu poziomów recyklingu.

